

Ricards requiem

Ruben Korfmaker

**Ricards
requiem**

PyRoman

Auteur: Ruben Korfmaker
Omslagontwerp: Germaine Kelder-Pol
Foto auteur: Wytse Buma
Foto Omslag: Shutterstock
Website: rubenkorfmaker.nl
Publicatie: Vannier
Druk: Pumbo.nl

ISBN: 978-90-825221-3-6

NUR: 301

© 2021 Ruben Korfmaker

Jacob

Andere buur

Proloog

Meer dan dertig jaar had Aurélien Ricard gewerkt aan de bouw van de viool die hij *Cantor* had genoemd, en de zoektocht naar de violist die haar aankon. Drie decennia van zijn leven had hij gegeven voor een plan waarvan de uitvoerbaarheid allerminst zeker was. Niemand wist of de viool kon worden gebouwd, niemand wist of die ene violist bestond. De onzekerheid ten spijt gaf Ricard alles wat hij in zich had, in de vaste overtuiging dat zijn plan zou lukken.

Toen hij violist Milo Morgon het alleenrecht gaf om de *Cantor* te bespelen, kreeg hij waar hij al die jaren zo zielsveel naar had verlangd. Aurélien Ricard had gelijk gekregen. Zoals altijd. Maar toen hij zichzelf het alleenrecht gaf op de violist ging hij te ver. Felle ruzies tussen Ricard en Morgon waren het gevolg. Een viool kon worden bespeeld, een violist niet.

De verbeterde strijd werd na jaren beslecht in de Thomaskirche, de kerk waar Bach zevenentwintig jaar zijn muziek had laten klinken. Even leek het erop dat Milo Morgon had gezegevierd. Maar Aurélien Ricard was geen verliezer. Hij wilde geen verliezer zijn. Nooit. Het was nu eenmaal niet zijn aard.

April 2018

Parijs

De oude vioolbouwer wilde de dekens van zich afslaan. Ondanks de frisse nacht was zijn bed doorweekt. Hij begreep niet waar al dat vocht vandaan kwam, want drinken deed hij nauwelijks meer. Zelfs zijn geliefde calvados stond al maanden lang tussen twee glazen onaangeraakt op het bijzettafeltje in de kamer. Misschien had hij juist daardoor geen kracht meer om te doen wat hij wilde. Geen fatsoenlijke maaltijd at hij nog, en zelfs aan water had hij geen behoefte meer. Na jaren van keiharde arbeid was hij een schim geworden van de man met aanzien die hij zijn hele leven was geweest, en was hij zelfs niet meer in staat om zijn bedekking weg te duwen. Liggend op zijn rug, de handen gevouwen op zijn borst, leek hij alvast te oefenen voor de eeuwigheid, en om dat gevoel te vervolmaken, sloot hij even zijn ogen. Even gunde hij zichzelf een moment met zijn schepper. ‘Lieve Vader,’ prevelde hij. ‘U mag me bijna halen, maar gunt u me nog een poosje. Ik moet nog één ding doen. Eén uur, dan mag u me bevrijden van dit tranendal. Eén uur, en dan geef ik u de hand.’ Bij het vooruitzicht dacht de oude man voor een moment de kracht te hebben gevonden om zijn mondhoeken in een bescheiden glimlach te vouwen, maar hij wist niet zeker of hij erin was geslaagd. Alles was verder volbracht en geregeld. Zijn teraardebestelling bijvoorbeeld. Voor Aurélien Ricard geen crematie. Als vrome katholiek van de oude stempel hield hij het pauselijke decreet van 1886 aan waarin was bepaald dat cremeren verboden was. En dus zou hij begraven worden op Charonne, een van de twee laatste parochiale begraafplaatsen van Parijs. Omdat die naam maar één letter afweek van het mooiste muziekstuk op aarde. Hij had nog een alternatief gehad, Calvaire, maar Charonne had de voorkeur. En bij zijn begrafenis moest vanzelfsprekend de Chaconne van Bach klinken. Geen cd of bandje, maar een waarachtige en virtuoze violist.

Hij had zichzelf nog een uur gegeven, maar de Lieve Vader was wispelturig. Hij kon de oude man altijd eerder bij zich roepen. In dat

geval zou Dubius een paar zaken zelf moeten uitzoeken, maar dat mocht geen probleem zijn. Dubius zou goed verzorgd achter worden gelaten. Daar mocht hij best wat voor doen. De oude man keek op de klok. Het was bijna tijd, maar Dubius zou er zijn, daarvan was hij overtuigd. Binnen nu en vijf minuten zou hij aan zijn bed zitten. Hij geloofde er vast in dat zijn schepper hem die tijd nog zou gunnen, en hij wist het zeker toen hij de klopp op de deur hoorde. De man die de kamer binnen kwam was lang, maar niet in verhouding tot zijn omvang, hij was niet te dik en niet te mager, zijn linker oog was groen, zijn rechter blauw en zijn stemgeluid hield het midden tussen tenor en bas. Een bariton. Omdat hij in bijna al zijn uiterlijkheden twijfelde, was de oude man zijn goede hulp Guillaume Pascal in de loop der tijd Dubius gaan noemen. Zoals ook de naam van de Doubs, een rivier in het oosten van Frankrijk eraan was ontleend. Dubius. Twijfelaar.

‘Niet te vroeg, niet te laat,’ gromde de oude man. ‘Ik wist dat ik op u kon rekenen.’

‘Geen probleem Maestro,’ zei Dubius terwijl hij de verweerde man tussen de dekens monsterde.

‘Kunt u alstublieft de dekens wegnemen? Ik heb het zo warm.’

Dubius pakte het hele pakket en wilde het wegtrekken. ‘Laat u het laken maar over me heen liggen. De doodgraver hoeft de boel dan straks alleen nog maar dicht te knopen.’ De lach van het oudje klonk als het staccato van een automatisch nietpistool. Dubius pakte een stoel en ging naast het bed zitten.

‘Vertelt u eens. Waarom moest ik bij u komen?’

De oude man bewoog zijn arm over de bedrand, zijn wijsvinger naar beneden gericht. ‘Wilt u het kistje even van onder het bed pakken?’

Dubius knielde en keek onder het bed. Hij nam het kistje en gaf het aan de oude man.

‘En nu de sleutel.’

Dubius keek hem vragend aan.

‘Onder mijn kussen.’ Hij wees.

Ongemakkelijk maar vastbesloten boog Dubius over de man heen. Hij hield zijn adem in om de geur van de naderende dood op afstand te houden, tilde het kussen op en vond een sleutel die hij ook aan de oude man gaf. Maar die gaf het hele pakketje weer terug. ‘Mag ik u verzoeken het kistje te openen?’

Dubius nam het kistje, voelde en schudde eens voorzichtig. Het was redelijk zwaar en van een houtsoort met een rode gloed. Kersen waarschijnlijk. Het gewicht zat in het kistje zelf. Dubius concludeerde dat er erg weinig, of misschien wel niets in zat. Hij opende het en zag een soort deuvel, een klein houtje waarvan Dubius wist dat het uit het binnenste van een viool kwam, op een voering van blauw fluweel, precies passend in een sparinkje en kunstig vastgezet met een miniem leren riempje om te voorkomen dat het door het kistje ging rollen. Hij keek verbaasd naar de man in bed.

‘Een stapel?’

‘Ja.’ Hij nam de tijd om te hoesten. ‘Het is inderdaad een stapel. Maar het is geen gewone.’

‘Ik weet iets van vioolbouw,’ zei Dubius. ‘Wat kan er in vredesnaam bijzonder zijn aan een stapel?’

De oude man lachte zijn staccato lach zonder genoegen.

‘Dubius,’ proestte hij uiteindelijk. ‘Dit verwaarloosbare stukje hout behoort de Cantor toe. Dit, mijn waarde, is de ziel van de Cantor.’

Dubius keek de oude man verbijsterd aan. ‘Dan begrijp ik het niet,’ zei hij. ‘De Cantor is in handen van Milo Morgon. En zonder stapel, zonder ziel, is het niet de Cantor. Dan kan hij er niet eens op spelen. Zelfs Morgon niet. Júist Morgon niet. En volgens mij heeft Morgon de Cantor een paar jaar geleden volledig en in uitstekende staat, met stapel en al, ergens mee naar toe genomen zonder u te informeren waarheen. Dit kan de stapel van de Cantor niet zijn’

De oude man antwoordde niet meteen terwijl hij wist dat hij moest voortmaken. ‘Dit is niet de ziel van de Cantor die *ik* heb gebouwd, Dubius.’

Een grote vertwijfeling maakte zich van Dubius meester. ‘U wilt toch niet zeggen dat ...’

‘Vind de Cantor, Dubius. Maar niet die van mij, niet die van Morgon.’

‘Ik begrijp het niet, er is er toch maar één?’

Dubius zag de oude man een poging doen om te knikken. Of misschien was het wel schudden. Ja of nee, er was geen antwoord. Toen herhaalde Ricard wat hij al gezegd had. ‘Niet de Cantor van mij, niet die van Morgon.’

Daarna klonk de nietmachine weer, of misschien leek het meer op een lachende ekster, mocht die al bestaan. ‘Ga naar Duitsland, Wol...’ De adem van de oude man stakte. ‘Fff...’ Een nietmachine die haperde.

Met zijn laatste krachten wenkte Aurélien Ricard Dubius om zijn oor tot voor zijn mond te brengen. Dubius deed wat hem was gevraagd en hield zijn adem weer in. Hij luisterde. Ricard wilde nog wat zeggen, maar het feit dat het hem niet lukte zorgde voor een diepe paniek in zijn ogen.

‘Schil...’ fluisterde hij. En met een laatste dodelijk vermoeiende inspanning: ‘...derij.’

‘Schilderij?’ herhaalde Dubius. Wat is er met een schilderij?’

Maar terwijl Dubius de dierlijke paniek in de oude ogen zag, was Ricard niet in staat om verder te gaan. Hij had wat moeten vertellen. Er was iets wat hij moest vertellen, waarschijnlijk omdat het belangrijk was. Waarschijnlijk ook omdat het de enige manier was om de informatie over te brengen. Omdat het niet ergens geschreven stond. Zonder gesproken woord zou een deel van de opdracht onbekend blijven. Maar Aurélien Ricard slaagde er niet in om zijn opdracht volledig door te geven. De ekster lachte. Ricard haperde. De nietmachine haperde. Alles haperde. Alles viel stil. Voorgoed. Op

die zondag, de dag des Heeren, verliet Aurélien Ricard, vioolbouwer te Parijs, het tijdelijke, in de verwachting zijn schepper binnen nu en een paar momenten een hand te geven.

Dubius twijfelde deze keer niet, hij was er tamelijk zeker van dat hij het niet begreep. Een tweede Cantor? Onmogelijk. Werkelijk en fysiek onmogelijk. Hoewel. Hij dacht na. Zou die oude vos tegelijkertijd twee identieke violen hebben gebouwd? Ricard had er de tijd voor genomen; in eenendertig jaar kon je gemakkelijk twee violen bouwen. Ook als ze Cantor heetten. De ene had hij aan Morgon gegeven om zijn plannen uit te werken, de ander hield hij geheim. Als dat zo was, dan zou hij nog gewiekster zijn geweest dan Dubius altijd al had gedacht. Het was helemaal geen gek idee, ware het niet dat Ricard het zelf had ontkend. Het ging niet om de Cantor die hij zelf had gebouwd, had hij gezegd.

Niet die van mij, niet die van Morgon.

De vraag was alleen hoeveel waarde Dubius aan die woorden moest hechten. En anders: zouden er werkelijk meer mensen op aarde zijn die zo gek waren om te doen wat Aurélien Ricard had gedaan? Een identieke kopie bouwen van een niet meer bestaande viool? Misschien wel. Het was eigenlijk zelfs waarschijnlijk dat mensen dat soort krankzinnige dingen deden, maar die mensen zouden zonder het van elkaar te weten toch niet precies hetzelfde kunstje uithalen? Dubius kon het niet geloven. Er waren zoveel verschillende instrumenten en componisten, zoveel andere variabelen; bijna niemand was zo vaardig met zijn handen en zo geduldig met zijn geest als Aurélien Ricard. Nee, het kon niet. Het kón gewoon niet. De oude vos was dood, hem kon hij het niet meer vragen, maar hij had het kistje nog waar iets in verborgen kon zijn en Ricard had nog wat gezegd tijdens zijn laatste ademtocht. Hij had *Duitsland* gezegd. En *Wol* of zoiets. Dat zou kunnen betekenen dat Dubius naar Duitsland moest om een viool te zoeken. Meer dan 350.000 vierkante kilometer. En die wol, waarom wol? Of hoorden

de laatste geluiden die Ricard maakte erbij? fff... Wolf...? Ricard noemde hem nooit wolf, dus dat kon het niet zijn. Wat moest hij nu met wolf? Of wol? En het schilderij waar hij het over had. Welk schilderij in vredesnaam? Dubius liep naar de zitkamer en zakte verloren in een fauteuil. Hij probeerde zijn gedachten te stoppen, maar na minder dan een minuut wist hij dat dat zonder hulpmiddelen niet ging lukken. Stond er nog steeds een fles calvados op het bijzettafeltje? Hij keek en zag dat het zo was. Hij schonk het glas te vol en ging weer zitten. Een flinke borrel zou de chaos daar bovenin wel wat afremmen. Dubius sloot zijn ogen en dronk het glas tot halverwege leeg. Ricard was nog niet klaar geweest. Hij had meer informatie gehad, maar de dood had er een stokje voor gestoken. Of een kruisje in het geval van Ricard. Zoals altijd had Ricard alles tot in de puntjes voorbereid, nooit in zijn leven had hij iets aan het toeval overgelaten, maar over leven en dood had hij niets te zeggen. Dat moest hij aan zijn Goddelijke Vader overlaten, en die had Ricard halverwege zijn betoog bij zich geroepen. Als Dubius de opdracht van Ricard werkelijk wilde gaan uitvoeren, dan moest hij op zoek naar meer aanknopingspunten. Want strikt genomen had hij niet eens een idee wat Ricard nu werkelijk van hem verlangde. Als er meer aanknopingspunten waren, dan zou Ricard ze vlak bij zich gehouden hebben. Om ze te bewaken en om ze meteen tevoorschijn te kunnen halen als dat nodig was. Dubius moest Ricards woning doorzoeken, om te beginnen bij de slaapkamer.

Wat was het? Tannine? Verschraalde wijnzuren die zich gedurende tientallen jaren hadden opgehoopt in de krochten van het oude lijf? De resten van lang vervlogen alcohol uit fijne calvados en nog betere cognac? Misschien was het vijftig jaar oplosmiddelen snuiven en schellak roeren dat maakte dat de dode man in bed eruit zag als de schors van een acacia en stonk als een bloeiende penisplant. En dat terwijl de bloei het nietszeggende omhulsel al jaren geleden had verlaten. De mummiefase was in het geval van Aurélien Ricard al bij

leven bereikt. Dubius keek vanuit de deuropening naar de contouren van het lichaam onder het laken en het er net bovenuit stekende gezicht, en kon niet verhelpen dat er zich een lichte walging van hem meester maakte. Hij had de man meer dan veertig jaar gekend, en het verbaasde hem dat hij ondanks dat geen enkel gevoel van genegenheid of verdriet kon oproepen. Aurélien Ricard had slechts geleefd voor zichzelf en zijn zaak, en alles en iedereen die hij daarbij nodig had gehad, had voor hem niet meer betekend dan een fiets om ergens te komen. Ook hij, ook Dubius. Eigenlijk moest hij de doodgraver nu bellen, maar zijn komst zou het risico inhouden dat er dingen van belang, aantekeningen, aanwijzingen of andere zaken die voor de opdracht nodig waren, verloren zouden gaan. En omdat hem al zo weinig bekend was gemaakt door Ricard, besloot Dubius eerst te gaan zoeken en dan wel weer eens verder te kijken.

Zachtjes, op zijn tenen, alsof hij bang was dat de oude man wakker schrok, liep hij de kamer in en begon deurtjes en laatjes te openen. Op zoek naar iets. Hij had geen idee wat. Dubius startte zijn zoektocht in de kastjes die het verste van het bed van Ricard stonden. Daarmee hoopte hij iets te vinden zonder dat hij teveel van het dode lijf merkte. Maar de eerste resultaten stemden hem somber. Enerzijds omdat hij zich ondanks de afstand een indringer voelde en hij het gevoel had op de vingers te worden gekeken door de rechtmatige eigenaar, anderzijds omdat hij niets anders in de kastjes aantrof dan spullen die hij normaliter in kastjes van een slaapkamer zou verwachten. Niets bijzonders. Hij moest onderzoeken wat er in het nachtkastje lag, of onder het bed. Of onder...

Snel dook Dubius op zijn knieën om onder het bed te kijken. Misschien had hij wat gemist toen hij het kistje er wegpakte. Misschien stond er nóg wel een kistje, of een map of zo. Maar nee, geen kistje, geen map. Helemaal niets. De sleutel. Hij dacht na. De sleutel van het kistje was belangrijk geweest, en die had Ricard letterlijk onder zich gehouden. Die had onder zijn hoofdkussen gelegen. Misschien lag er nog iets. Dubius liep naar het gegroefde

konterfeitsel van de oude vos en stak voorzichtig een hand onder het kussen. Hij voelde niets onder het deel waar hij bij kon en zette wat meer kracht om te constateren dat ook onder het hoofd van Ricard niets lag. Verder kwam hij niet met zijn hand, dus zat er niets anders op dan over het lijk heen te reiken en vanaf de andere kant het kussen op te tillen. Voorzichtig boog Dubius over Ricard heen, maar hij merkte dat hij met voorzichtigheid niets bereikte. Hij moest met zijn rug in een rare hoek kracht uitoefenen om het kussen op te tillen, en er met de andere hand onder te voelen. Daardoor raakte hij iets in onbalans en kon hij niet verhinderen dat zijn gezicht en dat van de dode man elkaar op een haar na raakten. En juist op dat moment liet het oudje een boer waarmee hij in een Chinees restaurant serieus zou meetellen. De schrik was onvoorstelbaar. In een grove beweging sprong Dubius op, maar omdat hij het kussen nog vast had en het laken kennelijk ook, maakte Ricard een zwieper op zijn linker zij en viel over de bedrand heen op de grond.

Daar lag het lichaam. Zo hulpeloos had Dubius Ricard nog nooit gezien. Hij vloekte. Nu moest hij het lichaam weer in bed zien te krijgen en moest hij maar hopen dat er geen zichtbare schade aan het lijf was aangericht dat bij een oplettende doodgraver het vermoeden zou doen rijzen dat er na zijn dood nog van alles met de oude Ricard was uitgespookt. Maar er was nóg een probleem, want zat er werkelijk nog leven in? Wist hij wel zeker dat Aurélien Ricard was overleden? Dubius wist dat doden af en toe maag- en darmgassen lieten gaan, maar hij moest het zeker weten. Ricard had in het verleden meermaals bewezen zo taai te zijn als scheepstouw. Aan de andere kant, de adem die de oude vioolbouwer hem net in zijn gezicht had geboerd wás de dood. Een levend wezen kon misschien wel zo erg stinken, maar deze geur omvatte de dood in al zijn walgelijke schakeringen. Toch controleerde Dubius de ingetreden eeuwigheid met het vastpakken van de pols van de oude man. Dubius was teleurgesteld toen hij geen hartslag constateerde. Ricard kon hem nu met zekerheid niet meer vertellen over de opdracht die

hij voor Dubius in gedachten had. Maar ja, aan de andere kant was het ook wel genoeg geweest. Aurélien Ricard was dood, en dat moest hij ook maar blijven. Voorlopig.

Met enorme weerzin legde Dubius het magere lijf op de rug, hurkte ernaast om zijn handen eronder te wrikken en Ricard weer op bed te leggen, toen hij een soort map zag. Kennelijk was het door zijn onbeholpen actie naar de kant van het ledikant geschoven en stak het nu onder het matras uit. Hij pakte de map, opende hem en trof een blad en een enveloppe van geschept papier aan. Op het blad was in een ietwat slordig schrift iets geschreven. Het leek op een code.

IT CR 38100

De betekenis was Dubius volstrekt onduidelijk. Onder de code herkende hij het teken dat zowel een doelwit voorstelde als een coda. Het teken dat de afsluiting van het muziekstuk inleidt. Het was alleen een achtste slag gedraaid, waardoor de strepen een X vormden. Het plusje was een kruisje geworden. Wat moest hij hier nu weer van denken? Een Italiaans nummerbord of zoiets, en een omgevallen codateken. Was dit echt wel een aanwijzing voor de taak die Ricard hem had gegeven? Misschien moest hij nog verder zoeken, wie zei dat hij alle aanwijzingen had? Aurélien Ricard in ieder geval niet meer. Hij keek naar de enveloppe en deed hem in zijn binnenzak. Toen keek hij naar het lijk op de grond. Omdat het op de grond lag, kon hij de onderkant van het matras nog even wat beter bekijken. Hij pakte het en zette het rechtop op het ledikant. In eerste instantie zag hij niets, maar toen hij de onderkant van het matras beklepte, merkte hij dat er aan het voeteneinde iets in zat. Nu hij er op lette, zag hij ook dat op de plaats waar hij iets vermoedde, de stof een lichtere

kleur had dan de rest van het matras. Hij legde het matras neer en ging op zoek naar een mes, dat hij vond in de keukenla. Terug in de slaapkamer begon hij voorzichtig een gat te snijden. Daarmee legde hij een sparing bloot waarin hij een tweede kistje vond. Een kistje van gelakt donkerbruin hout dat er erg oud uitzag. Er was geen slot en het ging moeiteloos open.

De binnenkant was zorgvuldig bekleed met blauw fluweel, en er waren houdertjes aangebracht die de twee instrumenten in het kistje op hun plaats hielden. Een van de instrumenten herkende Dubius meteen. Hij had in zijn leven vele violen gebouwd, en dus nam hij de stapelzetter als eerste weg. ‘Een oudje,’ zei hij in zichzelf en voor zover zijn ouder wordende ogen en het gebrek aan een loep het toelieten, bestudeerde hij het fijne instrumentje nauwkeurig. Ondanks de ouderdom constateerde Dubius dat het een normale stapelzetter was, maar hij zag ook dat er een merk in het metaal was gedrukt. Te onduidelijk om de herkomst te herleiden. ‘Een mooi ding,’ zei hij, terwijl hij zijn aandacht verplaatste naar het tweede instrument in het kistje. Iets wat hij nog nooit had gezien. Omdat beide instrumenten een eigen vaste plaats in dit oude kistje hadden, concludeerde Dubius dat het hier waarschijnlijk ging om een bij elkaar horende set instrumenten. Dit ingewikkelde instrumentje moest dus net zo oud als de stapelzetter zijn. Het bestond uit een set van drie spiegeltjes, waarvan er één diende om licht in de werkkamer te reflecteren op of in het werkstuk en twee zoals een tandarts die ook gebruikt. Alles was bevestigd aan een ingenieus opvouwbaar frame van dunne buisjes. Dubius was onder de indruk van het vakmanschap dat nodig was geweest om dit instrument te maken, maar de juiste toepassing ervan kon hij nog niet bedenken. Stapels zetten deed je met je oren, niet met je ogen.

Nadat hij het instrument een tijdje had bekeken, deed hij het samen met de stapelzetter terug in het kistje en sloot het. ‘Zo,’ zei hij in zichzelf, ‘nu gaan we het oudje maar weer eens op zijn plek leggen.’ Toen zag hij dat er een briefje uit het kistje stak. Hij pakte

het en las een naam. Luigi Reggiani. Het feit dat het briefje kennelijk in het kistje had gezeten, zou betekenen dat mijnheer Reggiani iets met de stapelzetter te maken had. Dubius stopte het briefje in zijn zak, liet het matras terug op zijn plaats vallen, trok het laken recht en knielde bij de oude man. Nadat hij zijn handen onder het fragiele lijf had gewurmd, nam hij het op en legde het op het matras. Toen spreidde hij het laken en de dekens eroverheen. Het vouwen van de handen ging moeizaam, maar dat verbaasde Dubius niet. Zelfs de dood was niet in staat om het weerbarstige wezen dat Aurélien Ricard bij leven was, tot mildheid te stemmen. Toen hij alles had gecontroleerd, nam hij de telefoon en belde het nummer dat hij al twee uur eerder had moeten bellen.

‘Ik ben bij de heer Ricard,’ begon Dubius, en hij noemde het adres. ‘Ik geloof dat hij dood is.’

Dubius luisterde, zei een paar keer ja en een enkele keer nee, legde de hoorn op de haak en belde nog een keer. Toen liep hij naar de huiskamer, stopte de map en de twee kistjes in een tas en bracht ze naar de auto. Terwijl hij naar de woning terug liep controleerde hij of er mensen waren die hem hadden kunnen zien toen hij een paar uur geleden naar binnen was gegaan, maar hij geloofde dat dat niet zo was. De straat was leeg, ook de lijkwagen was er nog niet. Dubius ging naar binnen, liep naar de huiskamer, vulde het glas nogmaals met calvados en ging zitten. Ondanks zijn voornemen om zijn hoofd wat rust te gunnen, begonnen zijn gedachten al snel weer terrein te winnen. Het was vooral het ingenieuze instrumentje dat hem bezig hield. Het moest iets met vioolbouw te maken hebben, waarschijnlijk ook met het zetten van de stapel, maar waarom had Dubius dan nog nooit zoiets gezien? En het was ook niet logisch. Het zetten van de stapel gebeurde blind. Het stapeltje werd in de stapelzetter gedaan, de stapelzetter werd door een f-gat van de viool geleid en tussen het boven- en onderblad geklemd. Zonder dit kleine onderdeelje was de resonantie van het instrument niet goed en klonk het slecht. De plaats van de stapel was belangrijk en voor elke viool weer anders. De

juiste plaats werd bepaald door het steeds weer iets te verplaatsen en daarna het instrument te bespelen en intens te luisteren. Het zetten van de stapel vroeg daarom om een innige samenwerking van de bouwer en bespeler. Dubius nipte aan zijn glas. Althans, als je het goed deed, bedacht hij terwijl hij de tijd nam voor de lange afdrank van de calvados. Omdat het geluid bepaalde waar de stapel werd geplaatst, had het geen enkele zin om met spiegeltjes en lampjes te gaan kijken waar het ding moest worden vastgeklemd.

Alhoewel.

Als het waar was, als het instrument in het kistje ontwikkeld was om een stapel te zetten, dan was het alleen nuttig bij violen waar de stapel uit was verwijderd en waarin deze op de juiste plek moest worden teruggezet. Die gedachte klopte met de inhoud van het eerste kistje dat hij van Aurélien Ricard had gekregen. Het kistje met de oude stapel. En het was zeer waarschijnlijk dat daar een viool bij hoorde. Een viool zonder stapel. Een viool die nergens naar klonk. Een viool waar in de kast een markering voor de stapel was aangebracht. Die viool was kennelijk ergens. In Duitsland of Italië. Of nog ergens anders. Zodra hij thuis was, moest hij zich aan het geheim van de code en de coda wijden. De aanwijzingen die daarin zaten, had hij nodig om een viool te vinden, en Aurélien Ricard kennende was dat een buitengewoon bijzonder exemplaar.

Dubius herinnerde zich de enveloppe die hij een half uur geleden in zijn binnenzak had gestopt. Hij pakte hem en bekeek hem grondig. Geschept, duur papier. Hij was afgesloten met een rood lakzegel en geadresseerd aan hem. Dubius herkende het fraaie handschrift van Ricard. Uit een lade nam hij een briefopener, sneed de bovenkant voorzichtig open en nam er een blad papier uit. Ook geschept. Hij las.

Waarde Dubius,

Ik ben dood. De doodgraver zal het inmiddels hebben vastgesteld. En u heeft net onder het matras van mijn bed gekeken; gelukkig heb ik terecht gerekend op uw nieuwsgierigheid. Op het moment van schrijven, ga ik ervan uit dat ik in staat ben geweest om u uw laatste opdracht uit te leggen. Maar omdat Gods wegen ondoorgrondelijk zijn, is de notaris van de hoofdlijnen op de hoogte. Niet van alles. Neemt u contact op met notaris Gustav de la Ferté in Parijs. Hij zal u op weg helpen.

Zoek Milo Morgon en zoek Luigi Reggiani. De heer Reggiani heeft mij verzekerd dolgelukkig te zijn dat hij u mag begeleiden bij de prachtige opdracht die u wacht. U zult hem snel ontmoeten. U weet, Milo Morgon was spoorloos toen ik nog leefde, maar ooit laat hij weer van zich horen. Zeker als hij verneemt dat ik dood ben. Spoor hem op, ga naar hem toe. Rijd langs zijn huis. En Dubius, los de code op. Ik ga ervan uit dat uw vindingrijkheid en uw vingervlugheid op de computer u de oplossing moeiteloos zullen brengen. Ik heb het gemakkelijk gehouden. Verder wil ik u op het hart drukken om nooit, werkelijk nooit de stapel uit het oog te verliezen. Houd hem bij u tot de tijd is gekomen dat hij terug geplaatst moet worden. Bewaar hem in het kistje en in uw hart. U zult hem nodig hebben bij uw ontmoetingen met Milo Morgon. Breng het kistje met de stapel naar hem toe, maar sta het niet af. Nooit. Breng ze bijeen; een paar meter afstand is genoeg. Maar houd het kistje voor hem verborgen. Zonder dat, verliest u de regie.

Dubius, het zal u pijn doen te vernemen dat ik u niet ga missen. Ik ben terug bij de Lieve Vader en er gaat niets boven Zijn gezelschap. Als u echter uw werk goed doet, zult u binnenkort weer van mij horen. Tot dan.

Á Propos:

De verdeling van mijn erfenis hangt af van uw deelneming. U begrijpt vast wat ik bedoel.

De gegevens van de notaris vindt u onder aan dit schrijven. Hij verwacht u.

Hoogachtend,
Aurélien Ricard
Wijlen vioolbouwer te Parijs

De verdeling van mijn erfenis hangt af van uw deelneming. Die rat! Die verdomde rat! Dubius schrok van zijn eigen uitbarsting. Maar al die jaren was hij ervan overtuigd geweest dat de viool, de specifieke prachtige bijzondere viool in de kluis van Ricard na zijn dood hem, Dubius, zou toebehoren. Al die jaren had hij zich tevergeefs verheugd, want met deze brief, die ongetwijfeld ook bij de notaris was gedeponereerd, stond alles weer op losse schroeven.

Dubius herinnerde zich de eerste keer dat hij haar zag. Hij dacht dat hij gek werd. Een Amati! Aurélien Ricard bezat een Nicolò Amati! Hij had het instrument uit een kluis achter zijn bureau gepakt en voorzichtig op tafel gelegd. Dubius was net op dat moment langs gelopen en had het gezien. Natuurlijk had hij niet meteen gezien dat het een Amati was, maar de omzichtigheid waarmee Aurélien Ricard te werk was gegaan, leek zelfs voor hém overdreven. Het moest daarom wel een bijzonder instrument zijn. Ricard waande zichzelf onbespied en concentreerde zich op zijn werk: het inspecteren en controleren van het prachtige instrument in zijn handen. Tot die tijd wist Dubius dat het om een bijzonderheid ging, maar hóe bijzonder beseftte hij pas toen zijn baas de koffer draaide en opende om de viool terug te leggen. Hij had het merkplaatje gezien. *Nicolò Amati* las hij. Om een kreet te onderdrukken had hij de hand voor zijn mond geslagen en was snel van de deur weg gelopen. Het was beter dat de oude man er niet achter kwam dat er naar hem gekeken werd.

Een week later had hij het prachtige instrument zelf in zijn handen. Aanvankelijk met grote aarzeling maar uiteindelijk slachtoffer van zijn nieuwsgierigheid had hij de gelegenheid en de afwezigheid van Ricard te baat genomen om het kantoor van de oude man te betreden en op zoek te gaan naar de sleutel van de kluis. Die had hij gevonden in een kleine la van het bureau, die hij eerst een paar keer over het hoofd had gezien, en waar nog een paar sleutels in lagen. Hij had de sleutel genomen en zich smerig en bezwaard gevoeld op het moment dat hij hem in het slot van de kluis stak en omdraaide. Toen hij de koffer met dezelfde voorzichtigheid als hij Ricard had zien doen op het bureau had gezet en had geopend, was alle smerigheid, alle schroom en gêne verdwenen. Het moment vlak voordat Dubius de koffer opende, was geladen met verwachting en verheugen. Het gevoel dat enigszins viel te vergelijken met het

secur door snijden van de capsule van een fles cognac van een paar duizend euro, het ontkurken ervan en het ontdekken van de eerste geur. Tenminste, dat dacht Dubius, want zijn flessen cognac ontstegen nooit de dertig euro of zo.

Dubius kon het verhaal dromen: Nicolò Amati leefde van 1596 tot 1684, hij verbeterde de modellen van zijn vader en oom, was de meest succesvolle Amati van het stel en de leermeester van Antonio Stradivari. Dat dit juist een viool van de hand van Nicolò was, maakte het zo bijzonder. En nu lag ze daar. Klaar om opgepakt en bespeeld te worden. Hij zag dat de naam van de viool op een gouden plaatje aan de binnenkant van de koffer was geëtst: Pecora Nera. Nooit van gehoord, en hij kende toch de namen van de meeste violen van Amati wel. Maar dat het er een was, dat leed geen twijfel. Na een lange aarzeling nam Dubius het fragiele instrument uit de koffer. Meer dan vierhonderd jaar oud, een paar honderd gram. Het papiergeld dat je ervoor moest neertellen was, zelfs in coupures van 500 vele malen zwaarder dan het instrument zelf. Hij bekeek het intensief. Nooit in zijn leven had hij gedacht ooit een dergelijk instrument in handen te houden, nu maakte hij gebruik van de gelegenheid. Dubius keek op zijn horloge. Ongemerkt was hij anderhalf uur bezig geweest met deze prachtige viool, vanaf het moment van het zoeken naar de sleutel tot nu. Er was in die tijd niemand het atelier binnen gekomen, maar het werk wachtte. Er waren twee violen besteld en met een daarvan moest hij nog beginnen. Tijd om Nicolò weer aan het fluweel toe te vertrouwen. Nee. Dat was raar. Dubius had een van de mooiste violen op aarde in zijn handen, en hij had haar alleen maar bekeken, gevoeld, geliefkoosd. Maar hij had er nog niet op gespeeld. Hij nam de strijkstok uit de koffer, stemde het instrument en bedacht wat hij kon spelen. Geen woeste halen, geen Paganini. Iets moois en zoets. Iets breekbaars, iets waaruit het binnenste, de ziel van de viool bleek. Hij koos voor het Adagio in G-mineur van Tomaso Albinoni.

De eerste tonen waren aarzelend, schuchter en, ingegeven door de kennelijke breekbaarheid van het oude instrument misschien zelfs wat angstig. Bang om het pijn te doen. Het gevoel en de durf kwamen na tien maten. Toen vertelde het instrument Dubius dat hij zich niet behoefde in te houden en dat zelfs dit instrument niet kapot ging van datgene waarvoor het gemaakt was. En dus speelde hij vrij van terughoudendheid de prachtige melodie uit, om daarna de viool met een welgemeende streling te bedanken, haar met een doek nauwkeurig op te poetsen en weer veilig op te bergen in haar koffer. Dubius wist dat hij net verliefd was geworden. Maar toch kon hij ook een onbestemd gevoel niet negeren. Een gevoel dat zich tijdens het spelen van Albinoni in zijn lijf had vast geklauwd en waarvan hij nu al kon zeggen dat hij het niet zou kwijtraken. Niet vandaag, en waarschijnlijk ook niet morgen en overmorgen. Was het instrument wel van de hand van Nicolò? En erger nog, Dubius twijfelde zelfs of het wel een Amati was. Even opende hij de koffer weer, nam de viool op nadat hij witte zijden handschoentjes had aangetrokken om te voorkomen dat zijn handen de schoongewreven lak nogmaals besmetten, en bekeek haar. Intensief. Het instrument, het plaatje met daarop haar naam Pecora Nera, en de handtekening. Nicolò Amati stond er. Het was een rasechte Nicolò Amati. Maar Dubius was gaan twijfelen zoals van iemand met een dergelijke naam verwacht kon worden. En hij wist dat hij daar voorlopig mee moest leven. Want een ding wist hij zeker: antwoorden van Aurélien Ricard hoefde hij niet te verwachten.

Later, ergens in de winter, ontbood Ricard Dubius in zijn kantoor. Toen hij op de deur klopte en tot zijn grote verrassing enige opgewektheid opmerkte in het stemgeluid dat hem binnen noodde, wist hij nog niet wat hem te wachten stond. Dubius opende de deur en zag Ricard aan het bureau staan, de Amati in haar koffer voor zich. De oude vioolbouwer wenkte met een breed armgebaar dat hij niet in de deuropening moest blijven staan.

‘Kom verder, Dubius. Kom toch verder.’

Terwijl hij voorzichtig naar het bureau liep, prentte hij zichzelf in dat hij verbazing moest voorwenden. Verbazing dat de oude baas beschikte over een levensechte Nicolò Amati. Verbazing over de schoonheid van het instrument, de fragiliteit, de ouderdom en de fantastische staat waarin het nog verkeerde. Opgewonden moest Dubius ook zijn, maar dat hoefde hij niet voor te wenden, dat kwam vanzelf. Dat was hij al.

‘Wat is dit?’ vroeg hij toen hij het bureau had bereikt. ‘Amati,’ las hij hardop. ‘Is dit een Amati?’

‘Ik denk niet dat Nicolò zijn violen destijds voorzag van het naamplaatje van Stradivari.’

Dubius sloeg zijn hand voor de mond. Allerlei irrelevante vragen kwamen in hem op: Is ze echt? Hoe komt u er aan? Hoe lang heeft u haar al? Hij stelde ze niet.

Met dezelfde overdreven lijkende voorzichtigheid die Dubius eerder van hem had gezien, nam Ricard de viool uit de koffer en bekeek haar. Toen gaf hij het kostbare instrument aan Dubius. ‘Speel voor me.’

Dubius was met stomheid geslagen. Het was alsof hij met zijn auto voor een te kleine tunnel stond en had geen idee wat hij moest doen. ‘Spelen?’ stotterde hij. ‘Wat wilt u horen?’

‘Haar,’ zei Ricard. ‘Ik wil háár horen. Geen noten, maar muziek. Geen tonen die elkaar opvolgen, maar de essentie van dit instrument. De ziel van deze viool.’ Even wachtte hij. ‘Ik weet dat u dat kunt.’

Dubius kon alleen denken aan het stuk dat hij al een keer op dit instrument had gespeeld.

‘U kunt eens iets proberen van Albinoni,’ stelde Ricard voor, met een glimlach waaruit verder niets viel op te maken. ‘Het Adagio in G-mineur misschien?’

Dubius stond als aan de grond genageld. Hoe wist hij dát nu weer? Dit was geen toeval. Ricard wist van de nieuwsgierigheid van Dubius en dat die nieuwsgierigheid hem een paar maanden geleden naar de viool had geleid. Niets, werkelijk niets ontging de oude man.

Ineens kwam bij Dubius het idee op dat het misschien allemaal georganiseerd was geweest. Dat Ricard had gewild dat hij de viool vond, dat hij erop speelde en, bovenal, dat hij er verliefd op zou worden.

Dubius liet niets van zijn schrik blijken, stemde de snaren, nam de strijkstok en speelde andermaal het Adagio in G-mineur van Tomaso Albinoni.

‘U bent bang voor haar,’ zei Ricard toen Dubius klaar was. ‘Maar waarom? Omdat ze duur is? Bijzonder? Uniek?’ Ricard wachtte het antwoord niet af. ‘Ja. Dat is ze. Duur, bijzonder en uniek. Maar het is ook een viool, en op een viool kun je spelen. Ook al is ze vierhonderd jaar oud. Daarom wil ik u vragen om Albinoni nog een keer te spelen en u daarbij niet te laten leiden door visioenen van uit elkaar spattende violen. Speel zoals u gewend bent te spelen, Dubius. Dan komt het goed. Ze kan het hebben. En laten we niet vergeten dat we beiden vioolbouwer zijn. Ook al is het een Amati, we kunnen haar gewoon weer oplappen als het mis gaat.’ De glimlach die volgde, gaf Dubius voldoende steun om te doen wat Ricard van hem wilde. ‘En laten we wel wezen,’ ging Ricard nog even door, ‘wat kan er in vredesnaam stuk gaan van het Adagio van Albinoni?’ Dubius zette dit keer zelfbewust en krachtig de viool aan de kin en zette het Adagio in. Ricard sloot zijn ogen en luisterde. Benieuwd of hij nu zou worden gegrepen door het spel. Maar toen Dubius klaar was, vond hij het niet nodig om er een opmerking over te maken.

In de loop van de tijd liet Aurélien Ricard steeds vaker toe dat zijn gezelschap, Dubius, de Amati bespeelde. Soms bood hij het aan, soms liet hij de deur van zijn kamer open, zodat Dubius bij zijn afwezigheid zijn gang kon gaan. Maar er waren ook tijden dat Ricard de deur van zijn kamer op slot deed en de sleutel in zijn zak stopte. In die gevallen was de Amati onbereikbaar voor Dubius, maar hij bracht niet de moed op om te vragen waarom zijn meester het deed. In de periode dat de Amati wel beschikbaar was, werd Dubius steeds

vrijer, maar hij bleef op zijn hoede. Hij wist dat de oude vos zijn streken niet was verleerd en dat achter elke handeling een plan of een bedoeling kon zitten. Maar hoe hij er ook over nadacht, hij kon geen situatie bedenken waarin Ricard voordeel zou hebben bij het feit dat zijn gezelschap op een dure viool speelde. Misschien was het toch een soort dankbaarheid voor wat Dubius in de afgelopen jaren voor Ricard had betekend. En misschien wel daarom verminderde Dubius' terughoudendheid met het verstrijken van de jaren. Hij speelde op alle momenten dat zijn drukke schema het toeliet. Door de Amati verbeterde zijn spel beduidend. Nog nooit had hij met zoveel vreugde de muziek weer opgepakt en had hij de viool, een instrument dat hij al bovengemiddeld de baas was, nog veel beter leren kennen. Als een normale, goede viool hem leerde lopen, dan liet de Amati hem vliegen. Naar de zon en verder. God in de hemel, zorgt u ervoor dat ze de mijne wordt.

De Amati. Dat was het enige voorwerp in deze wereld waar hij verliefd op was geworden, het enige voorwerp dat hij wilde. En Dubius had gehoopt, verwacht misschien wel, dat het een kwestie van formaliteiten was, dat zijn naam bij wijze van spreken al in het testament stond, met daarachter de uit te keren voorwerpen. Bij Dubius hoefde dat maar één voorwerp te zijn. En nu kreeg hij de brief waarin werd gesproken over een opdracht, ontmoetingen met Milo Morgon, het zoeken van een code. Wat had die vos nu allemaal weer bekookstofd? Wat moest hij verdomme nu nog met Morgon uitvechten? En het kistje naar hem toe brengen? De regie verliezen? Wat was dit allemaal voor onzin? Zelfs nu Ricard dood was, moest Dubius kennelijk nog allemaal kunstjes voor hem doen. Maar wat had hij anders gedacht? Dit was de aanpak die Aurélien Ricard zijn leven lang had gehanteerd: dwingend en resoluut. En waarom zou hij daar na zijn dood mee stoppen? Ook het feit dat hij te vroeg dood kon gaan, had hij ondervangen door een afspraak met een notaris te maken. Zo wist Dubius in ieder geval waar hij moest beginnen. Niets, helemaal niets liet Ricard aan het toeval over. Maar wat wás dit eigenlijk allemaal? Waar kwam hij in terecht? Een speurtocht om zijn deel van de erfenis op te eisen? Een speurtocht naar Milo Morgon? Dubius hield niet van dit soort mystiek. Het was hem allang duidelijk dat zijn kennismaking met de Amati niet op toeval berustte, maar een goed doordacht onderdeel was geweest van de plannen van Ricard. Hoe had Dubius ooit anders kunnen verwachten? Hij schrok even op uit zijn overpeinzingen. Het leek erop dat hij begon te denken zoals Milo Morgon de laatste jaren had gedacht. Dagindelingen, eten, drinken, slapen, boodschappen doen, sociale contacten, alles kwam ten dienste te staan, werd georganiseerd rondom de aanwezigheid van een instrument. Een machtig instrument, omdat mensen het wilden, het lief hadden en

omdat ze daarom alles wilden doen om het te krijgen, te liefkozen en het te bespelen. Was dit de macht van Ricard? Was dit wat Dubius te wachten stond? Een leven in het teken van een voorwerp? Een leven gedicteerd door een dode, een geest? Hij schudde met zijn hoofd om de gedachten te keren, stond op, liep naar de deur omdat hij de bel had gehoord en liet de arts binnen. Hij liet de deur open staan. Ook de doodgraver was net de straat in gereden in zijn enorme zwarte auto. De arts zette zijn tas in de gang op de grond, vertelde Dubius dat hij Pierre Mercier heette en hing zijn jas aan de kapstok.

‘Ligt onze knutselaar in de slaapkamer?’ vroeg hij Dubius. Die knikte kort. ‘Prima,’ zei Mercier. ‘Ik weet de weg.’ Na een minuut of tien kwam hij de kamer in, waar Dubius net weer een glas calvados had ingeschonken. Hij hield het glas omhoog als aanbod aan de dokter om ook voor hem iets in te schenken.

‘Een klein drupje alstublieft.’

Dubius schonk een flinke scheut in een cognacglas en gaf het de arts.

‘De oude heeft uiteindelijk toch zijn zin weer gekregen’ zei hij. ‘Zoals altijd.’

Dubius keek de dokter vragend aan. ‘Hoe bedoelt u?’

‘Was het niet zo dat hij de laatste maanden een sterk verlangen ontwikkelde om zijn schepper de hand te schudden?’

‘Ah, ja. U heeft gelijk. Ricard was klaar met zijn leven.’

Pierre Mercier knikte en nam een serieuze slok van zijn calvados. Hij walste de drank in zijn glas en keek ernaar. ‘Dat is verdomd prettig spul.’ Toen zette hij zijn glas op het bijzettafeltje en liep naar de doodgraver. Ze spraken een paar minuten met elkaar en Mercier keerde terug in de kamer.

‘De kraaien nemen Ricard nu mee. Is de familie ingelicht?’

‘Die heeft hij niet.’

‘Arme drommel.’

‘Dat, mijnheer Mercier, valt alleszins mee.’

‘Ik geloof dat u gelijk heeft.’ Mercier lachte veel te luid voor de situatie, gooide in een soepele beweging de dure drank achter in zijn keel en vertrok zonder nog een woord te zeggen. Toen ook de doodgraver was vertrokken met Aurélien Ricard in de achterbak, nam Dubius plaats naast het bijzettafeltje, zocht de gegevens in de brief die zijn oude baas hem geschreven had, nam zijn telefoon en tikte het nummer van Gustav de la Ferté in.



De teraardebestelling op Charonne in Parijs was sober en koud. Het begraafplaatsje was maar klein en alleen omdat Aurélien Ricard zich zijn leven een vroom katholiek had betuigd, kon na lang aandringen een plek in een hoekje aan de rand van het terrein worden gereserveerd. De violist die was gecontracteerd om de Chaconne te spelen tijdens de plechtigheid, had op het laatste moment wegens ziekte afgebeld en dus zou het stuk op een bandje in een door de naastgelegen *Eglise Saint Cyrill et Saint Méthode* verstrekte inferieure cassetterecorder zijn beluisterd, als het verkeer en de neervallende hagel het volume van het apparaat niet ruimschoots hadden overstemd. Geen van de drie aanwezigen, van wie slechts één, Dubius, de overledene kende, de andere twee vertegenwoordigden respectievelijk de kerk en de begraafplaats, voelde zich geroepen tot een gesproken woord. Dubius was geen prater en hij had, ondanks dat hij door Aurélien Ricard als een van zijn twee familieleden werd gerekend, de oude man niets te zeggen.

Met zijn komst naar Parijs in 2002 had Aurélien Ricard bijna al zijn schepen achter zich verbrand. Zonder dat iemand het wist, had hij alleen het leeggehaalde atelier in Toulouse aangehouden. Meer dan vijftig jaar had hij er zijn praktijk gevoerd. Hij was er begonnen als zelfstandig vioolbouwer, hij had er honderden projecten bedacht, uitgewerkt en volbracht. Het atelier was niet meer nodig, maar het pand aan de Rue de Chateaubriand was zo met het leven van Ricard verbonden dat hij het niet over zijn hart had kunnen verkrijgen om het van de hand te doen. Een leeg atelier zonder violen, maar elke ziel van elke viool, haar bespelers en haar bouwers, zweefde er nog, en dus was het geen plaats om een schoenenzaak of een drogisterij in te beginnen. Voor het geld en voor zijn familie hoefde hij het niet weg te doen. Hij had volledig met zijn familie gebroken en geld had hij in overvloed. Bovendien kwam het hem nog van pas. Het kleine oude gebouw beschikte namelijk over het beste hang- en sluitwerk dat er was, en omdat de violen kwetsbaar waren, had Ricard er ook de beste klimaatbeheersing laten installeren die hij kon krijgen. En die werkte nog fantastisch, alleen nu niet meer voor de instrumenten, maar voor iets waarvan alleen hij en de dikke Duitser het bestaan wisten. Een kunststuk dat de muziekwereld op zijn kop kon zetten. Een kunststuk dat op een goed gekozen moment aan de wereld zou worden getoond. Tot die tijd stond het hier, in het atelier in Toulouse, achter slot en grendel en in een bewaakt klimaat. Ricard hoefde er alleen maar voor te zorgen dat de elektriciteitsrekening werd betaald, en dat gebeurde automatisch.

De familie van Aurélien Ricard bestond uit iedereen die hem ten dienste stond. Dubius wist dat hij, binnen die herziene betekenis van het begrip familie, een zoon moest zijn voor Ricard. Net als Milo Morgon. En daarmee waren alle leden van de familie wel genoemd.

Dubius wist ook dat als de natuur geen rare dingen uithaalde, Aurélien Ricard de eerste van hen drieën was die door de Heer zou worden gehaald, en dat betekende dat de helft van de bezittingen van Ricard vermoedelijk aan hem zou worden toegekend. Maar hij wilde alleen de Amati. Meer hoefde hij niet. Morgon mocht de rest. Morgon had de Cantor al.

Angst en eerbied weerhielden hem ervan om over de erfenis te beginnen. Angst omdat hij de toorn van de vrome katholiek die Ricard was, vreesde als hij de dood als gespreksonderwerp aanstipte, eerbied omdat Aurélien Ricard ondanks zijn egoïsme en stugheid al zoveel voor Dubius had gedaan. Hoe oneerbiedig was het om over de dood van je broodheer te speculeren en en passant te noemen dat je wel wat voelde voor de bijzondere viool die hij in de kluis bewaarde? Nee, daar begon Dubius niet aan. Hij vertrouwde erop dat Ricard in zijn wil zou bepalen dat Milo Morgon de mooiste viool van de wereld al tot zijn beschikking had, dat hij teleurgesteld was over hoe Morgon ermee om ging en dat Dubius de beste hoeder voor de Amati zou zijn. Hij was degene die er, met tussenpozen, jaren lang op gespeeld had. Hij had toegang tot de viool, en de viool had hém toegelaten zodat hij zijn spel had kunnen perfectioneren. En het kon niet anders dan dat Aurélien Ricard zich er een positieve mening over had gevormd. Toch waren er geen momenten geweest, nooit, in al die jaren niet, dat Ricard daar ook maar iets van had laten blijken. Als hij al gefascineerd was, dan vond hij het niet nodig iemand anders daarvan op de hoogte te stellen, en in het bijzonder Dubius zelf niet. Ricard bezat de gave om de dynamiek van zijn gezicht te bemantelen, om emoties te verhullen of zelfs niet toe te laten, tranen te laten verdampen voor ze de ogen bereikten. En daarom vermoedde Dubius dat zijn baas het mooi en goed vond wat hij deed, maar drong hij nooit werkelijk door tot de ware bedoelingen van zijn meester. Wat Dubius wel zeker wist, was dat de relatie van Aurélien Ricard met Milo Morgon na jaren van voortslepende en zich verergerende conflicten, een ellendig dieptepunt had bereikt. Natuurlijk hield hij

zich er verre van, want de oude vioolbouwer liet eenvoudigweg niet toe dat iemand zich met zijn besognes bezig hield. De oude man werd steeds grimmiger in de omgang. Geleidelijk aan waren er kennelijk scheurtjes gekomen in zijn onbewogen aard. En dat deed ook de relatie van Ricard met Dubius geen goed. Ook tegen Dubius werd hij onvoorspelbaarder, prikkelbaar, boos. Terwijl er vaak niet eens een reden was aan te wijzen, was niemand meer in staat om met Aurélien Ricard te leven. Ook Ricard zelf had er moeite mee. De tijd om zijn verbitterde leven vaarwel te zeggen stond op aanbreken. Maar voor zijn gevorderde leeftijd was hij nog gezond genoeg en dus, zo bedacht hij, had de Heilige Vader andere plannen met hem. Hij moest nog even voort.

Op een kwaad moment verergerde Ricards gezondheid dramatisch. De strijdlust die hij tot dan toe had getoond, ebde met grote snelheid weg. Zijn wil en zijn kracht om mooie dingen te maken verdwenen van de ene op de andere dag. Ineens wilde hij niet meer. Het was op. Het was volbracht. Hij hoefde alleen nog maar dood te gaan. In feite was dat alles wat hij nog wilde, maar hij moest wachten op zijn Lieve Vader. Want de reis naar boven begon hij in geen geval op eigen initiatief.



Nadat de cassetterecorder voortijdig was afgeslagen en de Chaconne al na een minuut of drie tot een einde werd gedwongen, nam de pastoor het woord. Hij roemde de overledene met woorden die hij uit kranten en tijdschriften had gekopieerd en vertelde erbij dat Ricard zich in de liefdevolle handen van Onze Lieve Heer kon verheugen, dat zijn zorgen over waren en dat de pijn en het leed tot het verleden behoorden. De pastoor zei niet dat de zorgen van de nabestaanden nu pas echt begonnen, maar waarschijnlijk behoorde dat ook niet tot zijn

bevoegdheden. Toen gaf hij het teken aan de mannen in de lange zwarte jassen. Die namen de touwen ter hand en lieten de kist met de resten van een groot vioolbouwer, een doortrapt strateeg, een zelfbenoemd egoïst, langzaam en waardig in de Parijse grond zakken. Het was aan Dubius om er een schep aarde achteraan te gooien. Daarna liep het kleine gezelschap door de felle buien terug naar de kerk om daar door de zusters te worden begroet met een kop Franse koffie met veel te veel melk.

Drie weken later plaatste een steenhouwer uit Parijs de grafsteen, die naar eigen zeggen was gemaakt van het roze graniet van Sidobre bij Castres. Het bestelde bladgoud waarin de tekst had moeten zijn uitgevoerd, bestond in feite uit een goedkoop soort gekleurd chroom, het graniet bleek na al één felle hagelbui geverfd te zijn en niet uit Sidobre te komen. Er was niemand die er wat van zei.

Mei 2018

Varengville, Normandië, Frankrijk

Carla Durand ontwaakte uit een oppervlakkige en onrustige slaap. Terwijl haar eerste blik op het venster van de wereld bestond uit het plafond van haar eigen slaapkamer en de lamp die ze er vorig jaar zelf aan had opgehangen, kon ze de eerste momenten van waken niet ontdekken waar ze was. Misschien kwam dat door de roes waarin ze verkeerde toen ze gisteravond de vertrouwdheid van haar bed op had gezocht en de droom die er bijna onmiddellijk op volgde. Ze kon zich alles nog herinneren, van moment tot moment. Een viool. Een levende viool. Of liever gezegd, een viool en een violist die zich hadden verenigd in één verschijning. Het was een raar en eng creatuur geweest dat het gevecht was aangegaan met een oude man met een pruik en gespschoenen in wie ze Aurélien Ricard had herkend. Ze wist dat de enge verschijning stond voor Milo en de Cantor. Die twee waren één. Ricard had met het samenbrengen van die twee de, zoals hijzelf had gezegd, ultieme symbiose tot stand gebracht. En nu was Milo weg. Dood misschien wel. In ieder geval leek het er niet op dat hij binnen afzienbare tijd weer voor de deur zou staan. Hij had afgelopen zomer zijn strijd gestreden en hij had, voor zover Carla het kon inschatten, gewonnen. De droom was sinds die avond een regelmatig terugkerend onderdeel van haar nachtrust. Ze zette haar voeten naast het bed en probeerde de afstand tot de badkamer in te schatten. Deze dag kon pas beginnen na een verkwikkende en dus iets te koele douche en een kop sterke koffie. Alles wat ze daarvoor deed moest ze berekenen, maar ook dat was vanzelfsprekend teveel gevraagd. Misschien moest ze zich eerst uitkleden. In de slaapkamer kon ze nog letterlijk terugvallen op het zachte bed. Een stuk aangenamer dan de gladde tegels van de badkamer. En daarom liep ze een paar minuten later naakt naar de douchecabine, zich onderweg vastgrijpend aan deurkrukken en leuning van waarvan ze wist dat die er waren. Het water was iets te koel, maar ze weerstond de aandrang om de warmwaterknop verder

open te draaien. Na een tijdje draaide ze hem zelfs verder dicht, tot het werkelijk onaangenaam werd en ze eruit stapte. De koffie maakte ze met haar kleine Italiaanse percolator. Extra sterk en gloeiend heet. In al die jaren had ze geweten dat het kon gebeuren. Misschien had ze zelfs wel geweten dat er een zekere mate van onontkoombaarheid aan het afscheid kleefde; dat ooit de dag zou komen dat Milo uit haar leven zou weggelopen omdat zijn last te zwaar werd. Een vlucht. Eigenlijk was het niet meer dan dat. Een vlucht voor de enorme verantwoordelijkheid waarmee het bezit van de Cantor en Milo's waanzinnige virtuositeit gepaard ging. Carla wist ook dat als Milo ooit die fase zou bereiken, als hij ooit in de vluchtstand zou schieten, er gevreesd moest worden voor het voortbestaan van de Cantor. Niets was hem zo lief als die viool, maar tegelijkertijd ontnam ze hem alles wat mensen nodig hadden voor het leiden van een gewoon, en dus goed leven.

Moest ze gaan zoeken? Moest ze naar Leipzig rijden om Milo op te sporen en mee terug naar huis te nemen? Ze wist dat dat nutteloos was. Het concert was weliswaar in Leipzig geweest, maar wie zei dat hij daar nog was? Leipzig zou hoogstens een onzeker begin van een veel te lange zoektocht zijn. Als hij nog leefde dan zou Milo zich schuil houden voor iedereen. Ook voor Carla. Hij zou geen verschil maken tussen bekenden, geliefden en aaseters. Milo was weg en dat zou voorlopig zo blijven. Maar wat moest ze dan doen? Wat kón ze doen? Ze had de sleutel van Milo's huis, ze kon tenminste de boel een beetje bijhouden zodat hij, mocht hij ooit terugkomen, niet in een ellendig wildernis terecht kwam. Verder was er niet zoveel. Ze moest afwachten, maar Carla was geen wachter. Zitten en niks doen was niets voor haar, en daarom bleef ze met haar ensemble spelen, boodschappen doen, naar haar werk gaan zoals ze altijd deed, met in het achterhoofd dat Milo er niet was en misschien ook niet meer terug kwam. Tot het moment dat ze meer zekerheid had, ging Carla gewoon door met haar leven.

Er waren grenzen aan haar liefde voor Milo. Carla betwijfelde zelfs of het liefde was. Nee, er was geen twijfel. Ze wist het wel. Het was geen liefde. Milo Morgon was een goede vriend. Misschien zelfs wel háár goede vriend. Maar hun relatie was zonder de fysieke minnelijkheid die geliefden elkaar vaak toonden. Het bed was om in te slapen en de tong om mee te proeven. Andere toepassingen hoorden niet, althans niet bij hun samenzijn. In de maanden die volgden op Milo's verdwijning, miste Carla hem wel. Het vioolspel dat door de vloer naar beneden lekte als ze bij hem thuis was, de discussies over de bedoeling en de speelwijze van de muziekstukken die ze met Chaconne, hun muziekgezelschap, speelden, ze miste zijn verontwaardigde blik als ze op de bank haar blote voeten onder zijn dijbenen wurmde zodat ze dan niet naar boven hoefde om sokken te halen. Maar ze miste zijn uitbarstingen niet, zijn destructieve speelschema's, zijn onvoorstelbare eigendunk en pertinentie. Op die momenten was de genegenheid voor Milo weg en leek hij nooit meer terug te komen. En al die eigenschappen had Carla moeten afwegen om tot de conclusie te komen dat Milo lief was, maar niet haar lief. Haar lief heette anders. Carla's lief was er niet meer.

In de auto dacht ze aan Arthur, die lieve goeie oude Arthur, Milo's vader. Nog steeds woonde hij op de hoogvlakte bij Nivoliers, nog steeds in hetzelfde huis, maar wel opgeknapt. Carla was er een paar weken naar toe gegaan en had samen met Arthur de boel eens goed onder handen genomen. Zijn kudde was nu beperkt tot drie schapen zodat hij tijd en gelegenheid had om eens wat vaker in de kroeg bij Olivier te zitten praten over vroeger. Plato was er natuurlijk nog, de hond die al die jaren Arthurs grootste vriend was. Carla en Arthur hadden gesproken over Milo. Arthur had gezegd dat Milo niet meer terug kwam. Toen had ze verontwaardigd gereageerd, maar Arthur had gelijk gekregen.

Bijna miste ze de afslag naar Sainte-Marguerite-sur-Mer, maar onwillekeurig draaide ze net op tijd het stuur de goede kant op. Ze

parkeerde, stapte uit en ging het huis van Milo binnen. Heel even maar bleef ze in het midden van de kamer staan; ze draaide een slag om haar as en bekeek in een vluchtige aanraking van haar ogen wat voor onbeduidend bedoeninkje ze in Milo's afwezigheid in stand hield. Het had een goedkope hotelkamer kunnen zijn, maar dan onpersoonlijker. Misschien was het beter om het op te zeggen. Milo kwam toch niet meer terug. Maar toen ze dat dacht, wilde ze het niet geloven. Milo was er misschien klaar voor om haar nooit meer te zien, maar dat gold andersom niet. Ze vulde plichtmatig een gieter met water en gaf er de bescheiden flora in twee potten voor het raam een scheut van. 'Niet dood gaan hoor,' fluisterde ze zachtjes. 'Anders heb ik straks helemaal geen levende herinneringen meer aan de mannen die ik liefhad.' Carla zette de gieter op het aanrecht en hilde zachtjes. Er waren op dat moment geen mensen op aarde die zich eenzamer voelden dan zij.

Op een kille vrijdag was ze naar Quiberville gereden. Het was een drukke week geweest, de woorden urgentie en spoed op dossiers waar ze normaliter genoeg tijd voor had, hadden dit keer haar pauzes onmogelijk gemaakt. De daaruit voortvloeiende zeurende hoofdpijn en onrust in haar lijf voerden haar dat weekend daarom onverbiddelijk naar zee. Carla beschouwde het wonen aan de kust als een voorrecht. Steeds als ze zich beroerd, onrustig, zwak of ongemakkelijk voelde, was daar altijd de rust van de zee. Of hij nu glad was als een spiegel, of in grote furie de stranden en rotsen teisterde. Vandaag zat er behoorlijk beweging in het hoogtij. Nog even en het water zou het strand van kiezels volledig hebben overstroomd. De kilte van het bankje vanwaar Carla het water bekeek begon haar lijf te belagen. Ze rilde, terwijl de wandeling die ze had gemaakt haar zo heerlijk had opgewarmd. Beweging deed haar goed, zeker in combinatie met de frisse lucht van zee. En ze had flink moeten doorstappen om te voorkomen dat de zee haar opsloot onder de klif die ze net was gepasseerd. Ze glimlachte. De dossiers

waren voor even opgeborgen, de toestand met Milo was even vergeten. Carla stond op en besloot om nog niet naar huis te rijden, maar een restaurant te zoeken waar ze wat kon eten. Iets eenvoudigs en iets snels, want over een paar dagen had ze een optreden met Chaconne. Het oppakken van de draad zonder Milo ging nog steeds moeizaam. Daarom vroeg het optreden om een gedisciplineerde voorbereiding. Tegen drie uur was ze thuis. Ze nam de tas met partituren en zocht de stukken die ze volgens haarzelf nog onvoldoende beheerste. Ze spreidde ze uit op tafel, bekeek ze, onderstreepte een aantal passages en zette de papieren op de muziekstandaard. De altviool glom toen de halogeenspot in het plafond zag dat haar koffer werd geopend. Carla stemde met zorg de snaren en speelde.

Rond een uur of vijf had ze alle partijen waarover ze twijfelde een paar keer goed doorgenomen en begon ze te geloven dat het goed ging komen. Misschien was er een stuk dat ze nog moest oefenen vandaag. Ze zocht tussen de partituren maar kon het niet vinden. Waar was het nou gebleven? Met de viool in een hand bladerde ze met de ander onhandig door de stapel papieren op tafel. Toen de bel ging wist ze niet waar ze de viool moest neerleggen. Ze zocht snel een plaatsje. De bel ging weer.

‘Ik kom,’ schreeuwde ze en ze rende naar de deur.

Ze deed open en begreep niet wat ze zag. Wie ze zag.

‘Milo?’

‘Carla.’

‘Oh god, Milo.’

‘Mag ik binnen komen?’ vroeg hij. Ze stapte opzij.

‘Ja, ... Ja natuurlijk.’

‘Mooi,’ zei hij. ‘Want ik heb je gemist.’

‘Ik jou ook,’ zei ze.

Hij bleef staan in de gang en liep toen door naar de kamer. Hij bekeek de papieren op tafel en de altviool die erop lag.

‘Ik heb hele nieuwe plannen voor Chaconne,’ zei hij.

‘Dat geloof ik graag.’

Ze liep naar hem toe, wipte op haar tenen en omhelsde hem.

De ruzies waren vrijwel direct na Milo’s thuiskomst begonnen. Milo had na een paar maanden van afwezigheid doodleuk bij Carla aangebeld en gedaan alsof hij alleen een stevige wandeling had gemaakt. Of hij thee wilde, vroeg Carla nadat Milo zich onhandig uit haar omhelzing had bevrijd.

‘Heb je wat sterkers?’

‘Ja hoor.’ Ze deed nog een zakje in de pot.’

Carla stoorde zich vooral aan het zwijgen van Milo. Hij sprak over niemendalletjes, zocht intensief naar nutteloze woorden en leek zijn vlucht te zoeken in de nieuwe toekomst voor Chaconne, maar over het feit dat hij maanden spoorloos was geweest, zei hij geen woord.

‘Ben je ergens voor aan het oefenen?’

Carla knikte. ‘We hebben woensdag een optreden.’

‘Oh. Waar?’

‘Dieppe.’

‘Dan kunnen we misschien iets van Mendelssohn spelen,’ stelde Milo voor.

Toen Carla twee grote glazen had gevuld met thee en ze samen met een paar chocolaatjes op een dienblad op tafel zette, was het tijd om de deken van schijn weg te trekken. ‘Waar ben je geweest?’

‘Dat weet ik zelf nauwelijks.’

‘Probeer het eens.’

Milo antwoordde met een langgerekt zwijgen, tot het voor Carla lang genoeg stil was geweest.

‘Ik hoor niks.’

‘Ik weet het niet,’ zei Milo geïrriteerd en met stemverheffing. ‘Ik weet het verdomme niet!’

‘Nee. Natuurlijk niet. Je verdwijnt een paar maanden, dan verlaat je je hol en loop je rechtstreeks door naar mijn voordeur. En alles

wat ik daarna heb gehoord zijn een hoop lulverhalen en de belachelijke suggestie dat je woensdag wel even kan meespelen met Chaconne. Heb jij godverdomme een idee door wat voor hel ik ben gegaan toen jij verdween en je iedereen liet geloven dat je niet meer terug kwam? Ik geloof dat we de fase voorbij zijn dat je wegkomt met dit soort flauwekul.'

Milo zonk weg in gedachten. Hij boog zijn hoofd, legde de handen in zijn schoot, zei niets en liet zijn thee koud worden.

'Waar is de Cantor?' probeerde Carla. Ze zag dat Milo zijn hoofd nog verder naar zijn borst boog en dat zijn schouders ongecontroleerd begonnen te schokken. Milo huilde. Aanvankelijk in stilte, maar na een poosje met lange uithalen. Hij hoefde niets meer te zeggen om Carla te laten begrijpen dat de viool die hij met hart en ziel had liefgehad, het instrument dat zijn leven had beheerst, niet meer bestond.

Milo zei niet hardop dat de Cantor weg was, of vernietigd, en Carla durfde er niet naar te vragen. Maar het feit dat Milo zonder leefde, betekende dat ze weg was. Anders had hij haar wel binnen handbereik gehad en was hij niet zo godsgruwelijk chagrijnig. Vanaf het moment dat Milo zich weer had gemeld bij Carla, was hij nooit blijven slapen. Ze wilde het niet hebben. De energie die ze tijdens een drie uur durende wandeling aan de kust opdeed, verdween in een oogwenk in de nabijheid van Milo. En daarom had ze hem altijd weer gedwongen om in de auto te stappen en van Varengeville naar Sainte Marguerite-sur-Mer te rijden om thuis zijn bed op te zoeken. Of de inferieure viool die hij bespeelde in de leemte die de Cantor had achtergelaten. En altijd was er het gemis bij Milo, het diepe verdriet dat iemand ervaart bij het wegvallen van een goede vriend. Carla wist dat Milo de verkeerde beslissing had genomen door dat wat hij het meeste lief had weg te doen.

Op een heldere zondag had ze besloten om een fikse wandeling langs het strand te maken en op de terugweg langs Milo te lopen.

Misschien had hij boodschappen gedaan, en kon ze een kop koffie bij hem drinken. Maar de deurbel werd niet beantwoord. Carla overwoog haar mogelijkheden. Doorlopen en ergens onderweg in een café of thuis koffie drinken, of de sleutel van Milo's huis gebruiken en kijken of hij er inderdaad niet was, of zich onzichtbaar hield. En misschien een kop koffie bij hem drinken. Ze vermoedde dat Milo thuis was, en gebruikte de sleutel. Vanuit de hal zag ze de puinhoop in de woonkamer al. Er was maar een stoel die nog op de poten stond, de tafel leek met geweld te zijn verplaatst, de planten die ze in Milo's afwezigheid met water en liefde had verzorgd waren met pot en al tegen de muur verpletterd, werkelijk overal lag papier, en de televisie lag op zijn rug op de grond. Hij stond nog aan. Omdat ze Milo niet zag, rende ze paniekerig naar boven. Hij lag op bed en was, in schril contrast met de situatie een verdieping lager, verzonken in een ogenschijnlijk vredige slaap. Carla was opgelucht en liet dat, staand in de deuropening even tot zich doordringen. Toen ging ze naar beneden, raapte al haar moed bijeen en begon de boel op te ruimen. De tafel stond snel weer op zijn plaats, maar van een stoel zat de rugleuning los en van een ander misten een paar spijlen. De planten waarvan Carla had gewild dat ze niet dood gingen, waren niet meer te redden. Ze raapte de scherven van de potten bij elkaar en gooide ze samen met de planten in de container. De papieren die over de kamer verspreid lagen, bleken vooral muziekstukken te zijn, maar ook poststukken, veel zelfs nog dicht. Ze raapte ze op en bladerde er even snel doorheen. Op een enveloppe na was het waarschijnlijk niets bijzonders, maar die ene enveloppe trok haar aandacht. Geadresseerd aan de heer J.M. Morgon, genoteerd in voluptueus handschrift, en aan de achterkant de restanten van een rood lakzegel. Carla legde de stapel op tafel en keek in de al geopende intrigerende enveloppe.

‘Geef die maar aan mij.’

‘Verdomme Milo, laat me niet zo schrikken.’

‘Als je in de post van anderen kijkt, krijg je vanzelf een slecht geweten.’

Carla wilde ertegenin gaan, maar ze wist dat Milo gelijk had. Ze stond op het punt een brief die niet aan haar was geadresseerd, zonder toestemming te lezen. ‘Je hebt gelijk,’ zei ze. ‘Ik mag dit niet lezen.’ Carla gaf de brief aan Milo. ‘Maar ik ben wel heel benieuwd wat erin staat.’

‘Niets bijzonders,’ zei Milo. Hij liep naar de keuken, trapte met zijn voet de pedaalemmer open en gooide de brief er in. Doordat Carla net door Milo was betrapt, vond ze dat ze niet in de positie was om te protesteren, om te zeggen dat ze wilde weten wat hij nu weg gooide. Milo was impulsief, en Carla vond dat hij daartegen beschermd moest worden. Want daarmee deed hij zichzelf vaak tekort.

‘Je hoeft mijn rotzooi trouwens niet op te ruimen.’ Milo liep naar de hal om de trap weer op te lopen.

‘Misschien kun je beter weg gaan. Ik wil slapen.’

‘Waarom is je huis eigenlijk zo’n puinhoop?’

‘Ga naar huis en bemoei je er niet mee.’

‘Had het te maken met die brief?’

‘Ga godverdomme weg.’ Milo liep naar boven en toen Carla hem boven zich hoorde lopen, in zijn slaapkamer, liep ze op haar tenen naar de prullenbak, pakte de brief en liep naar buiten. Ze sloeg de deur extra hard dicht om Milo ervan te overtuigen dat ze echt was vertrokken en liep via het strand naar huis zonder de brief te lezen. Dat deed ze thuis pas, samen met de kop koffie die ze eigenlijk samen met Milo had willen drinken. Geduldig had ze eerst het koffiezetapparaat aangezet, daarna had ze de enveloppe gepakt en bekeken, maar de brief had ze er nog niet uitgenomen. Pas toen ze de koffie had ingeschonken en ze haar geduld kwistig op de proef had gesteld, pakte ze hem en las. Hij was afkomstig van een notaris in Parijs. De heer mr. Gustav de la Ferté nodigde Milo uit omdat hij was opgenomen in een testament van... Carla zocht, maar kon geen

naam vinden. Kennelijk was het niet de gewoonte om de persoon te noemen. Er was dus iemand dood, maar niemand van Milo's of haar eigen nabije kring omdat ze het dan wel hadden geweten. Als je van de notaris moet vernemen dat er iemand is overleden, dan is dat doorgaans niet iemand die je elke dag ziet. De eerste aan wie Carla dacht, maar meer omdat ze wist dat zijn leven zo ongeveer ten einde liep, was Aurélien Ricard. Zou hij eindelijk dood zijn? Maar als dat zo was, dan zou hij Milo echt niets nalaten. Nota bene Milo Morgon, zijn opponent, de nagel aan zijn doodskist, had niets van Ricard te verwachten. Nee. Aurélien Ricard was uitgesloten. Natuurlijk zou zijn dood Milo goed uitkomen, maar zijn erfenis niet. Voor de zekerheid nam Carla de telefoon en belde het nummer van Arthur. Die nam niet op, maar dat was normaal. Hij was niet meer zo snel, zijn erf was enorm en hij was vaak op pad. En hoewel hij op aandringen van Carla sinds kort een mobiele telefoon had, liet hij het ding altijd op zijn vaste plek op de keukentafel achter. De plaats waar vroeger zijn vaste telefoon zo ongeveer stond. Na een klein kwartier belde hij terug. Carla was opgeluchter dan ze wilde bekennen. De uitnodiging van Gustav de la Ferté ging niet over Arthur Morgon. En hoe ze ook nadacht, hoe ze Milo's relaties ook naging, ze kon niemand bedenken die Milo zou opnemen in zijn uiterste wil.

De volgende ruzie was onafwendbaar. Volgens Milo had Carla de brief ontvreemd en bovendien had ze hem gelezen. Carla vond dat ze niets had ontvreemd. Milo had de brief zelf weg gegooid en zij had dus alleen wat troep mee naar huis genomen. Voor elke zienswijze was iets te zeggen en dus kwamen ze er niet uit. Toen ze dat beiden inzagen, besloten ze een fles mooie rode wijn open te trekken en te drinken op hun vriendschap, hoe broos die soms ook mocht lijken.

Wanneer is de afspraak?' vroeg Carla.

'Geen idee. Ik ga toch niet. Had ik de uitnodiging niet al weg gegooid?' vroeg hij met een licht sinister lachje om de lippen.

‘Natuurlijk moet je gaan. Er staat geen naam in de brief van de notaris. We weten niet wie er dood is en alleen dat zou al een reden moeten zijn om wél te gaan.’

Carla zag Milo twijfelen. ‘Heb jij een idee? Ik bedoel, wie zou het kunnen zijn? Wie zou mij in het testament noemen?’

‘Milo, ik heb ook geen idee. Je vader leeft nog en verder is er niemand dood die ik ken. Volgens mij moet je gewoon gaan. Misschien ben je rijk als je weer thuis komt.’

‘Ja. En misschien ook niet.’

‘En misschien ook niet.’

Milo twijfelde. ‘En toch denk ik dat ik maar afzeg.’

Parijs

Notaris Gustav de la Ferté zou qua uiterlijk zomaar een metselaar of een visboer kunnen zijn. Een juridisch charisma ontbrak hem volledig. Maar dat was ook niet nodig, hij hoefde alleen maar formuliertjes in te vullen, facturen te versturen, brieven van zeven regels te schrijven waar niks of alleen wartaal in stond, een hele grote handtekening te zetten en zijn geld te tellen. Dat laatste was nog het meeste werk. Milo had het duidelijk niet op notarissen. De brief die hij van De la Ferté had gekregen had hem er dus ook zeker niet van overtuigd dat hij aan het notariële verzoek moest voldoen om een afspraak met hem te maken. Dat had Carla gedaan. Verder had Carla's overredingskracht ervoor gezorgd dat Milo nu oog in oog met de jurist aan tafel zat. Wat voor goeds kon hier uit voortkomen? Milo koos zijn meest defensieve houding.

‘Jean Milo Morgon?’ begon De la Ferté.

‘Hm.’

‘Heeft u uw identiteitspapieren bij u?’

Milo gaf de notaris waar hij om vroeg. Die noteerde wat op een formulier, gaf de pas terug en opende een enveloppe. ‘Bent u wellicht bekend met de heer Aurélien Ricard?’ vroeg De la Ferté. Toen Milo die naam hoorde, stond hij op en voor de notaris doorhad wat er gebeurde, was hij al bij de voordeur.

‘Alstublieft, mijnheer Morgon,’ probeerde De la Ferté, die snel achter Milo aan was gerend. ‘Luistert u tenminste eerst naar wat de overledene te zeggen heeft.’

‘Overledene? Weet u hoe vaak die man al is overleden? En hij staat steeds weer op. Weet u zeker dat die klootzak dood is? Écht dood?’

‘De heer Ricards overlijdensakte zit bij de bescheiden, dat betekent dat een medicus de dood heeft vastgesteld.’

‘Ik had graag gewild dat dat genoeg was om mij de zekerheid te geven, maar mijn ervaringen met Ricard in het verleden vragen om enige terughoudendheid.’

‘Mijnheer Morgon, ik kan u verzekeren dat de heer Ricard is overleden,’ zei De la Ferté terwijl hij de akte naar hem toe schoof om het te bewijzen. ‘En hij heeft gemeend u op te nemen in zijn testament.’ Milo liep weer naar de voordeur. ‘Ik hoef niets van die gek,’ riep hij. De notaris slaagde er voor de tweede keer in om Milo plaats te laten nemen. ‘Sta mij toe,’ zei De la Ferté, ‘dat ik u de brief voorlees die Aurélien Ricard aan u heeft geschreven.’ Hij zette een vierkante leesbril op het puntje van zijn neus. ‘Daarna bent u vrij om zich een mening over de inhoud ervan te vormen.’ Hij las.

Aan de heer J.M. Morgon
Ergens in Normandië

Geachte heer Morgon,

Laat ik beginnen met het eufemisme dat onze relatie meer dalen dan toppen kende. Onze meningen liepen uiteen en hebben ons steeds verder uit elkaar gedreven. Tot het niet meer ging. Ik ben de laatste die zal ontkennen dat ik u nodig heb gehad om een eigen doel te bereiken. Het was uw taak om de bedoeling die Johann Sebastian Bach had met zijn composities, voor mij te vertalen. Er is niemand op aarde die dat beter kan dan u, mijnheer Morgon. Welbeschouwd heb ik u de Cantor beschikbaar gesteld om te doen wat u het liefste en het beste doet: het laten spreken van de muziek via de viool. Een leek zou dat *spelen* hebben genoemd. Ik wilde echter dat u dat alleen voor mij deed, dat ik de enige begunstigde zou zijn. Was dat fout? Uw vader en u noemden het

egoïstisch, maar dat verwerp ik. Ja, ik was egoïstisch, maar niet wat dat betreft. Was het niet zo dat ik alle goede jaren van mijn leven heb besteed aan het bijeen brengen van een instrument dat nog moest worden gebouwd en de violist die het ter beschikking kreeg? Is het dan niet rechtvaardig dat ik het alleenrecht kreeg op het resultaat? Wellicht was u er destijds nog niet aan toe om een dergelijke verantwoordelijkheid te dragen, misschien had ik uw vader, die u wilde beschermen, niet buiten moeten sluiten. Wellicht ook, had ik de banden met mijn eigen familie niet moeten doorknippen. Maar het is allemaal wel gebeurd. Alles ter ere van mijzelf. Dat was wél egoïstisch. En u zult zich verbazen als ik u nu vertel dat het me niet spijt. Ik heb een doel voor ogen gehad, ik heb gedaan wat ik kon om dat doel te bereiken en het is mislukt. Door u, mijnheer Morgon. Ik geef u er nog steeds de schuld van. U heeft zich verstopt met de Cantor en daarmee had ik niets meer om voor te leven. Ik beseef nu wel, in tegenstelling tot enkele jaren terug, dat u de intensieve ontwikkeling van de Cantor niet heeft meegemaakt. En ook de dwaze zoektocht naar de violist kent u vanzelfsprekend niet van dichtbij. Toen wij kennis maakten, was alles klaar, uw bedje was gespreid. U kreeg een mooie viool en hoefde alleen te spelen, terwijl ik meer dan dertig jaar nodig heb gehad om die situatie voor u te scheppen. De beginsituatie van onze samenwerking was voor ons beiden zo verschillend dat het niet goed kon gaan. Ik zie het nu, destijds wilde ik het niet zien. Maar het verwijt dat u bent weggelopen met de Cantor blijft. Dat moet u mij toestaan.

Enfin, tot zover de wrok. Want ik heb deze brief in mijn wil laten opnemen omdat ik ook vind dat aan alles een einde moet komen. Dat van mij, als mens, nadert. Als God het wil, mag u echter nog een tijdje voort. U, mijnheer Morgon, met al uw talenten en met de Cantor. Wat had ik haar nog graag een keer willen zien en vooral beluisteren, voordat ik mij bij mijn schepper meld. Het zit er waarschijnlijk niet in. U bent weg, de Cantor is weg en ik heb slechts een vermoeden dat u in Normandië verblijft. Maar het kan evengoed Spanje of Hongarije zijn. Ik heb de kracht niet meer om

u te zoeken. U heeft gewonnen, mijnheer Morgon. De klap van uw optreden in de Thomaskirche is hard aangekomen, mijn leven daarna was niet lang genoeg om die enorme slag te verwerken. Als de notaris deze brief aan u voorleest, is de Cantor van u en is onze overeenkomst ontbonden. U bent vrij te gaan waar u wilt, u mag uit uw schuilplaats komen. Ik ben dood, van mij zult u geen last meer hebben.

Was het in 1992, dat ik in uw bijzijn een prachtige viool kapot sloeg? Op dat moment wist ik dat we te ver waren gegaan en niet meer nader tot elkaar zouden komen. U heeft uiterst verward mijn atelier aan de Rue de Chateaubriand in Toulouse verlaten, samen met de Cantor, en ik besefte op dat moment dat ik u nooit meer zou zien als ik niet voortdurend zou blijven zoeken. In de Thomaskirche heeft u mij definitief verslagen. Als ik niet zo vreselijk haatdragend was geweest en mijn nederlaag niet zo volstrekt, dan had ik u een fantastisch strateeg genoemd. Want vanuit strategisch perspectief was het optreden in de Thomaskirche vanzelfsprekend de perfecte daad. U was de winnaar. U heeft het concert gegeven waar ik mijn hele leven naar toe gewerkt heb, en ik was er niet bij. Door u. Ik moest het op televisie zien. U was de winnaar en ik was kapot, gebroken. Onze strijd was beslecht. Ik had niets en u had de wereldbeker. En de Cantor. En u zou haar koesteren, daarvan was ik overtuigd.

Toch ben ik daar niet gerust op. U was op dat moment uzelf niet. Ik kan er geen vinger op leggen, maar iets zegt me dat u zich op een bepaald moment heeft gerealiseerd dat u beter af zou zijn zónder de Cantor. Iets zegt me dat u zich van haar heeft ontdaan. Heb ik gelijk? Ik zal het nooit weten, maar voor het vervolg van deze brief zal ik van die situatie uitgaan. Een situatie zonder Cantor. De rillingen lopen over mijn rug bij het idee.

Vanaf het moment in de jaren 50, toen ik begon met het project Cantor, heb ik alles wat ik heb gedaan genoteerd. Van elke handeling, hoe klein ook, heb ik opgeschreven wat ik heb gedaan

en waarom, hoe ik het heb gedaan, hoelang het duurde en wat ik er aan had. Ik heb foto's en tekeningen gemaakt en ik heb relevante passages uit de literatuur aan elke handeling gekoppeld. Mocht er ooit iets gebeuren met de Cantor, dan hoeft de mensheid niet nog dertig jaar te wachten op een vervanger. De Cantor is volgens mij het best gedocumenteerde object op aarde. Uiteraard heb ik alle documentatie veilig opgeborgen. Niemand heeft toegang totdat ik dood ben. En dat moment is nu bereikt. Ik kan blijven zwelgen in zelfmedelijden, maar ik kan ook uw fantastische gave en virtuositeit erkennen. Ik kan de sensatie van uw spel op de Cantor voor mezelf houden en meenemen het graf in, maar ik kan het anderen ook gunnen. Ik heb de kans om de mensheid te laten genieten van uw spel nu ik dood ben. Ik weet het, volgens u had ik dat al bij leven moeten doen, maar u kent mijn argumenten. Het past in mijn geloof om iets voor de medemens te doen. En stiekem vertrouw ik erop dat Onze Vader mij de kans biedt om het enorme egoïsme dat ik tijdens mijn leven aan de dag heb gelegd op die manier te compenseren.

Ik ga ervan uit dat u de Cantor heeft vernietigd. Het is een afschuwelijk gevoel dat me maar niet wil verlaten, maar het moet voor u destijds een reële optie zijn geweest. Nu ik dood ben, ligt de weg open voor u. Als mijn aanname waarheid is, en u krijgt spijt, zoek dan een goede vioolbouwer en herbouw de Cantor. Het moet in vier jaar te doen zijn. Ik draag bij deze alle rechten op de documentatie voor de bouw van de Cantor over aan u. Behandel de documenten met respect, mijnheer Morgon.

Maar er is nog een mogelijkheid. U weet, ik wed nooit op maar één paard. Het klinkt misschien raar, maar u kunt de Cantor ook nog op een andere manier terug krijgen. Niet door haar nogmaals te bouwen, maar door te doen wat u opgedragen wordt. Vanaf nu, vanaf mijn dood. Mijnheer Morgon, u zult worden geroepen, u zult precies doen wat u wordt gezegd, en u zult weer beschikken over de Cantor.

Zo kan ik, als ik in de hemel kom, wat ik overigens wel verwacht, blijven genieten van de muziek van Johann Sebastian Bach, op de Cantor gespeeld door Jean Milo Morgon. Want de muziek van Bach, u weet dat beter dan ik, is de Hemel.

Het ga u goed.
Aurélien Ricard
Vioolbouwer te Parijs

PS.

In dezelfde kluis als waar de documentatie van de Cantor is opgeslagen, ligt ook een prachtige viool van Nicolò Amati. Ze is voor u. Doet u er mee wat u wilt. Kapot slaan vond ik zonde.

Milo was na zijn bezoek aan notaris Gustav de la Ferté in een roes naar Varengeville teruggedren, wetend dat met deze brief het gesodemieter weer was begonnen. Toen hij in Normandië uitstapte en Carla een kus gaf, had hij geen idee gehad hoe hij thuis was gekomen. Carla had hem enthousiast begroet en gevraagd wat de notaris hem had te vertellen. Milo had aanvankelijk niets gezegd, had een grote scheut cognac in een waterglas gegoten (of was het whisky?) en was op de bank gaan zitten. ‘Die klootzak heeft me in zijn testament opgenomen.’

‘Welke klootzak?’

‘Ricard.’

Carla was net zo onthutst als Milo. ‘Dat kan toch niet? Na alles wat er tussen jullie is gebeurd.’

Milo bewoog niet en zei niets. Pas toen hij zijn glas voor de helft had geleegd, tastte hij in zijn binnenzak en gaf Carla, nog steeds zwijgend, de brief die Gustav de la Ferté hem had voorgelezen. Carla vouwde hem open en las. ‘Die man is nog enger dan ik dacht,’ zei ze toen ze klaar was met lezen.

‘Hoezo?’

‘Hij wist dat de Cantor is vernietigd.’

‘Hij vermoedde het.’

‘Mannen als Ricard schrijven niets op als ze het niet zeker weten.’

‘Nee. Misschien niet.’ Milo dacht na. ‘Je hebt gelijk. Dat schrijft hij niet op als hij er niet zeker van is.’ Milo begon zenuwachtig heen en weer te schuiven op de bank. ‘Het gaat weer beginnen,’ murmelde hij. ‘De klootzak is dood, en het gaat weer beginnen.’

‘Maar wel fantastisch dat er mogelijkheden zijn om weer de beschikking over de Cantor te krijgen,’ probeerde Carla, die zag in wat voor stemming Milo verkeerde.

Milo werd kwaad. ‘Je denkt toch verdomme niet dat ik dat ding laat herbouwen? Of dat ik die spelletjes van hem meespeel? Die viool heeft mijn leven verziekt. Ik ben blij dat ze weg is.’

‘Nou ik niet,’ riep Carla. ‘Sinds de Cantor weg is, pis je pas echt azijn. Sinds je terug bent, heb ik geen positief woord uit je mond horen komen. Je klaagt, moppert en je lach is voorgoed van je lippen verdwenen. Als er maar een heel klein kansje bestaat om weer de beschikking over die viool te krijgen, dan moet je het doen. Het leven met de Cantor was misschien een hel, maar het vuur was iets minder verzengend dan de hel waar je nu in zit.’

De vloek van Milo kwam uit zijn ziel. Hij stond op, klapte de deur open, goot wat er nog van de cognac over was in zijn keel, gooide het glas kapot tegen een tuinmuurtje en beende naar het strand. Carla keek hem verslagen na, de brief besluiteloos in haar linkerhand, bungelend naast haar lichaam. Het testament van Aurélien Ricard was nog maar nauwelijks voorgelezen en er was alweer ruzie over. En ze had Milo zo graag nog willen vragen over die andere mogelijkheid om de Cantor weer terug te krijgen.

Milo had gelijk, het was weer begonnen.

De tweede brief van Gustav de la Ferté viel een kleine twee weken later op de mat. Milo Morgon werd uitgenodigd voor de executie van het testament en werd verzocht om op een bepaalde datum naar Parijs te komen. Daar zou hij de notaris ontmoeten en de beschikking krijgen over zaken, genoemd in de wil van wijlen de heer Aurélien Ricard, vioolbouwer te Parijs.

‘Ik ga met je mee,’ zei Carla.

‘Dan moet je alleen. Ik ga niet.’

‘Dat is goed, maar dan regel je eerst een volmacht voor me.

Anders ga je gewoon met me mee. Ik ga sowieso.’

‘Maar waarom?’

‘Omdat ik zeker wil weten dat je gaat.’

Uiteindelijk beloofde Milo, op intensief aandringen van Carla om samen naar Parijs te gaan.

Het pand waar hij zich moest melden was op een ander adres dan het notariaat, en bevond zich in een straat die volgens Milo onmogelijk ooit kon zijn betreden door een notaris.

‘Waarom?’ wilde Carla weten.

‘Omdat mensen die denken boven het gewone volk te staan, niet in dit soort achterstandswijken komen.’

‘En notarissen denken dat ze boven het gewone volk staan.’

Milo knikte. ‘Per definitie,’ zei hij.

Carla schudde haar hoofd en zei verder niets meer.

Gustav de la Ferté stond hen buiten op te wachten. Hij hief zijn hand om aan te geven dat Milo de plaats had gevonden en de auto kon parkeren op een gereserveerde parkeerplaats.

‘Zie je wel?’ vroeg Milo. ‘Het gewone volk kan in het centrum van Parijs echt geen parkeerplaatsen reserveren, hoor.’ Ze stapten uit en begroetten De la Ferté. De notaris nam Milo en Carla mee een gebouw in dat met diverse vernuftige systemen beveiligd was. Hij gebruikte pasjes om deuren te openen, toetste codes in en leidde Milo en Carla naar een ruimte met enkele tientallen kleine, en vijf grote kluizen. Daarna liep hij naar de middelste van de grote kluizen en typte weer een code in. Ze hoorden de deur ontgrendelen. Mappen, ze zagen voornamelijk mappen, en Milo dacht dat hij voor de gek werd gehouden. ‘Wat is dit voor onzin?’ vroeg hij De la Ferté. ‘Wat moet ik met een stapel papier?’

De notaris lachte vriendelijk. Hij was zich ervan bewust dat de verhouding tussen Milo Morgon en Aurélien Ricard op zijn minst een lastige was geweest en dat hij goed moest uitleggen wat er uit de opslagkluis tevoorschijn kwam. ‘De in de uiterste wil van de heer Ricard genoemde documentatie van de bouw van de Cantor vormt een omvangrijk dossier. U weet dat de overledene alles wat hij deed minutieus heeft beschreven. Omdat hij meer dan dertig jaar over de bouw heeft gedaan, kunt u zich voorstellen dat dat niet in drie mappen kan.’

‘Vernietig het maar,’ zei Milo.

‘Met uw welnemen. Het is niet van mij. U mag er mee doen wat u wilt, maar ik vernietig niets.’

‘En de heer Morgon zal ook niets vernietigen,’ kwam Carla tussenbeide. ‘Is het goed dat de documentatie voorlopig hier blijft staan?’ vroeg ze De la Ferté. Die knikte.

‘De huur van de kluis loopt over twee maanden af. En de heer Ricard heeft de rekening voldaan.’

‘Dan verzoek ik u de sleutel na het afsluiten aan mij te geven.’

Milo sribbelde tegen, maar gaf na een enerverend betoog van Carla en enkele krachttermen van hemzelf toch toestemming aan de notaris om het beheer van het dossier van de Cantor aan haar te geven.

‘Mag ik u daarop aansluitend een enigszins impertinente vraag stellen?’ De notaris wachtte het antwoord niet af en ging meteen verder. ‘Het gaat me misschien niet aan, maar kunt u me vertellen in hoeverre u gebruik gaat maken van de documentatie? Of, laat ik het eenvoudiger vragen, bestaat de Cantor nog?’

Milo zocht via zijn ogen contact met Carla. ‘Ik heb slechts een vermoeden,’ zei ze. ‘De enige die het zeker weet is Milo.’ De notaris keek hem zonder iets te zeggen, maar met verwachting aan.

‘Nee,’ zei Milo toen kort. ‘De Cantor bestaat niet meer.’

‘Daarom is het zo mooi voor u dat de erfenis, zoals u inmiddels weet, bestaat uit twee delen.’ De notaris koos een pasje uit een stapeltje van drie en opende een kleine kluis naast de grote waar ze bij stonden. Milo zag een vioolkoffer en stapte naar voren. Hij nam hem uit de kluis en maakte de koffer open. ‘Mijn god,’ zei hij. ‘De Nicolò Amati. Het is echt waar. Ik geloofde het niet maar die oude gek had écht een Amati in de kluis liggen.’ Milo begon fluisterend, uit eerbied, zijn verhandeling. ‘De Amati’s zijn de vioolbouwers die in de zestiende en zeventiende eeuw de viool haar huidige vorm hebben gegeven. En Nicolò heeft het kunstje zodanig geperfectioneerd dat zijn violen miljoenen opleveren. Na de Cantor is dit zo’n beetje het onbereikbaarste dat een violist in zijn handen

kan hebben.’ Hij nam de viool uit de koffer en hield hem voorzichtig voor zich. ‘Dit instrument is miljoenen waard,’ zei hij terwijl hij het onder zijn kin bracht en begon te stemmen.

‘Tientallen miljoenen,’ verbeterde de notaris. Toen speelde Milo de eerste tonen van een stuk uit het vioolconcert in A-mineur van Bach. Carla zag dat de notaris even zijn ogen sloot om de prachtige tonen volledig te vangen.

‘Toch vond ik de Cantor beter,’ zei Milo toen. Om te voorkomen dat zijn gedachten terug gingen naar die viool, legde hij de Amati terug in de koffer en dwong zichzelf om aan iets anders te denken. Aan de reis naar Parijs bijvoorbeeld, die hij een paar uur geleden samen met Carla had gemaakt. Toen hij hier voor de deur was uitgestapt, was Milo ervan overtuigd geweest niets van de oude vioolbouwer aan te nemen en de erfenis aan zich voorbij te laten gaan. Maar nu hij had gezien wat Ricard voor hem had achtergelaten, wist hij ineens niet meer zo goed wat hij moest doen. In die koffer zat een viool waarvoor de beste violisten wereldwijd een diepe, diepe buiging zouden maken. En hij kon de koffer dicht doen en mee naar huis nemen, terwijl hij er nog helemaal niet zo zeker van was dat hij dat ook moest doen. Hij kon zich namelijk niet aan de indruk onttrekken dat Ricard ook hier weer een bedoeling mee had. Voor Ricard was de dood geen reden om zijn plannetjes op de lange baan te schuiven. Die gingen gewoon door, hoogstens met wat vertraging. Wat voerde Ricard in zijn schild? Wat stond Milo te wachten als hij de viool zou accepteren? Hij had geen idee. En dat was een probleem. Het alternatief was dat hij geen viool meer had en dat hij terug moest vallen op iets inferieurs. Een instrument dat het niet waard was om er nieuwe snaren op te spannen. Bovendien vond Carla dat Milo erg vervelend was door het gebrek aan een goed instrument, en daardoor, vond Milo, was Carla op haar beurt weer onuitstaanbaar. En hij had een hekel aan onuitstaanbare vrouwen.

‘Misschien moesten we het maar doen,’ zei hij.

‘Begrijp ik goed,’ vroeg De la Ferté, ‘dat u ook de viool, en daarmee de erfenis accepteert?’

‘Dat begrijpt u goed,’ zei Milo. ‘Maar onder protest,’ voegde hij nog toe. De notaris ging daar niet op in.

‘Dan maak ik de papieren voor u in orde,’ zei hij.

Milo knikte. ‘Prima, dan nemen we haar mee naar huis.’

De notaris glimlachte vriendelijk toen hij het beveiligingspasje voor het oog hield om de deur te ontgrendelen en Carla en Milo naar buiten te begeleiden. Morgon had de erfenis geaccepteerd. Dat betekende dat hij de Cantor niet meer had. Dat hij haar waarschijnlijk had vernietigd. Snel sloot hij de deur weer achter hen, rende naar de kluis om de laatste controle te doen en de beveiliging er weer op te zetten.

Het werd dus plan 1, het andere kon worden vernietigd.

De la Ferté liep exact tien minuten na zijn gasten naar buiten, piepte de Volvo van het slot en stapte in. Hij keek op zijn horloge. Half één alweer. Misschien moest hij zijn lunch vandaag maar laten schieten, dan kon hij net op tijd weer op het notariaat terug zijn. Daar wachtte om half twee de volgende klant.

Carla had terug gereden. Milo was zo opgefokt geweest over de erfenis dat ze hem de sleutels van de auto uit zijn handen had gepakt en achter het stuur had plaatsgenomen. De reis van zo’n tweehonderd kilometer was moeizaam verlopen en beiden waren moe toen ze thuis kwamen. Desondanks had Milo op het moment dat Carla de auto voor zijn huis had geparkeerd de koffer met de Amati van de achterbank gegraaid, en was naar boven gestormd. Niet veel later hoorde ze enkele mooie stukken van Bach de kamer in sijpelen. De muren filterden de essentiële klankkleur uit het geluid, maar ze kon wel zeggen dat het instrument anders klonk dan het geluid dat ze gewend was te horen. Het geluid van Milo’s andere viool, die hij duldde in afwezigheid van de Cantor. Nadat Milo twee uur bijna onafgebroken had gespeeld, ging Carla naar zijn kamer met een kop

koffie. Zo kon ze haar belangstelling tonen en Milo prijzen om zijn prachtige spel. Hij stond in het midden van de kamer en bespeelde de Amati. Zijn haar stak alle kanten uit en in de schaarse momenten dat hij zijn ogen opende, zag Carla zijn verwilderde blik. Een blik die niets van zijn omgeving oppikte, maar op zoek was naar zijn binnenste en het nog niet gevonden had. Misschien was het beter om de koffie gewoon op tafel te zetten en niets te zeggen. Carla ging voorzichtig, zonder geluid te maken, op een stoel zitten en bleef een kwartier lang intens naar het spel van haar vriend luisteren. Daarna nam ze de koud geworden koffie weer mee naar beneden en wachtte geduldig tot ze Milo de trap af hoorde komen. Zoals in de tijd dat de Cantor er nog was. Carla beseftte dat in die tijd de momenten van samenzijn steeds schaarser en korter werden. Ze realiseerde zich ook dat wat ze er zelf ook van vond, de enige grote liefde van Milo Morgon de Cantor was geweest. Het was een van de twee redenen die verhinderden dat ze ooit een liefdesrelatie met Milo zou beginnen: Milo's liefde voor de Cantor. De tweede reden was haar eigen liefde voor een man die er niet meer was. Zoals veel meisjes hun liefde voor paarden boven die voor mensen stelden, kon Milo alleen een viool hartstochtelijk beminnen. Geen vrouw, geen man. Geen mens. Alleen die ene speciale viool. En ook de viool bestond niet meer. In feite leefden Milo en zij in dezelfde gevoelswereld: het belangrijkste in hun leven was er niet meer. Toch was de viool die Milo van Aurélien Ricard had gekregen en die hij nu boven op de proef stelde, een heel redelijk alternatief. Carla lachte, een Amati als redelijk alternatief. Milo hield het tenminste lang met Nicolò Amati uit. Een goed teken omdat violen die niet goed werden bevonden, na amper vijf minuten gedachteloos aan de kant werden geschoven. En dat gold eigenlijk voor alle violen. Pas in de avond kwam Milo uit zijn kamer, totaal verwilderd. Zijn ogen zagen nog minder dan toen Carla hem in zijn kamer aan het werk had gezien. Zelfs het zicht op zijn binnenste was hij kwijt.

‘Wat speelde je mooi,’ begon ze, maar Milo vond het niet nodig om te antwoorden. Net als in de tijd toen de Cantor er nog was, ging hij zitten en zei en deed vijf minuten niets. Ook toen gedroeg hij zich zo na een intensieve dag van studie. Ook toen was hij minuten lang in een andere wereld en had hij tijd nodig om in deze terug te keren. Ook met de Cantor had hij het zo goed kunnen vinden. Ook toen was hij in de volledige ban van een zielsverwant. Carla was blij dat de Amati kennelijk in staat was om Milo de vreugde in het vioolspel terug te geven. Natuurlijk zouden de problemen niet volgende week zijn opgelost, maar het leek erop dat de Amati Milo een goede kant op duwde.

‘Wil je wat drinken?’

Milo knikte. ‘Cognac.’

Carla schonk een goede bodem in een glas en gaf het hem. Hij nam het aan en dronk het in een teug leeg. Het lege glas gooide hij naast zich op de bank, maar Carla pakte het en vulde het weer. Na twee glazen leek zijn reis naar de tegenwoordige tijd te zijn begonnen.

‘Wat speelde je mooi,’ zei ze weer. Hij keek haar aan. ‘Vond je?’

‘Ja, dat vond ik.’

‘Vreemd,’ zei Milo. Hij stond op en vulde zijn glas weer.

‘Het is rommel.’

‘De Amati?’

‘Heb ik andere violen?’ bitste hij vlak voordat hij weer een grote teug nam. ‘Ik ben een dag aan het zoeken geweest, maar ik vind niks. Dat ding heeft geen ziel.’ Weer een slok. Toen onthardde zijn blik iets. ‘Het is rommel,’ zei hij, ‘maar ze kan ermee door.’

‘Dure rommel,’ probeerde Carla.

Milo lachte. ‘Een viool uit Cremona wordt sterk overschat,’ zei hij. ‘Net als de Beatles.’

Carla lachte ook, maar niet van harte. Even was er een stilte waarin Milo dronk en Carla nadacht over een manier om de vraag die ze wilde stellen te formuleren op een manier die niet meteen een

boze reactie van Milo uitlokte. ‘Is de Amati sowieso niks, of is het rommel vergeleken met de Cantor?’

‘Alles is rommel vergeleken met de Cantor.’

‘Je bent verwend, Milo. En als het waar is wat je zegt, dan kun je deze pijniging stoppen door nooit meer een viool aan te raken. De Cantor is weg.’

Milo werd kwaad. ‘Wat weet jij daar nou van?’ riep hij. Maar toch, hij wist dat Carla gelijk had. En de consequentie om nooit meer een viool te bespelen lokte niet. Sterker nog, het schrok hem met een intense hevigheid af. ‘Misschien ben ik verwend met de Cantor,’ ging hij verder. ‘Misschien moet ik wennen aan het idee dat het nooit meer wordt als vroeger. Maar...’

‘Maar zelfs de Amati is verre van toereikend om aan jouw eisen te voldoen,’ maakte Carla zijn zin af.

‘Zo is het.’ Milo kwam weer tot rust. ‘Ik heb zelfs mijn twijfels of het een Amati is. Je kunt allerlei bedenkingen hebben bij een viool uit 1600, maar ze hebben altijd een ziel, juist de oudjes. Maar deze niet. Geen ziel. Ze luistert niet naar me.’

‘Maar...’ Carla laste bewust weer een pauze in. ‘Er heeft zich een andere oplossing aangediend. De erfenis van Ricard. Daarmee kun je de Cantor laten herbouwen.’

‘Ach hou toch op, Carla. Dat is geen oplossing. Ricard heeft er dertig jaar over gedaan. Dan ben ik een oud mannetje dat zijn strijkstok niet eens meer in positie kan brengen.’

‘Wie zegt dat het nog eens dertig jaar moet duren? Ricard heeft het werk al gedaan. Alles is uitgezocht. Een vioolbouwer hoeft alleen maar te doen wat er in de documentatie is voorgeschreven.’

‘Nóg een Cantor bouwen kan niet.’

‘Ricard heeft het gedaan.’

‘Stop verdomme nu eens met de verheerlijking van die vent. Ik ben blij dat hij dood is.’

‘Laten we gewoon eens kijken wat er allemaal in de mappen is terug te vinden, en dan weer eens verder kijken.’

‘Voor mij hoeft het niet,’ zei Milo. ‘Maar jij bent de beheerder van die rommel. Doe ermee wat je wilt.’

‘Prima,’ zei Carla, ‘maar zolang ik daarmee bezig ben, stop jij met je kritiek op violen die volgens jou niet voldoen.’

Milo schonk nogmaals een scheut cognac in zijn glas en maakte gebruik van de tijd die hij daarmee bezig was, om tot zich te laten doordringen wat Carla zei. ‘Goed,’ zei hij. ‘Maar mocht jij om de een of andere reden besluiten om de Cantor te herbouwen, dan wil dat niet automatisch zeggen dat ik mijn medewerking verleen. Dan moet ik overtuigd worden.’

Meteen dezelfde week al was Carla terug naar Parijs gereden en had geregeld dat de mappen naar Dieppe zouden worden vervoerd. Ze had Milo er niets van gezegd en als ze dat wel had gedaan, dan had hij het waarschijnlijk niet gehoord. Hij reageerde nergens op en bespeelde de Amati. Dat was voorlopig alles wat hij deed. Klaarblijkelijk was de viool minder erg dan Milo had doen voorkomen.

Ondanks de concessie aan Aurélien Ricard, want zo ervoer Milo het accepteren van de viool, verliep de tijd rustig en zonder noemenswaardige problemen. Er waren woorden af en toe, maar de slaande ruzies bleven vooralsnog opgesloten in de kast waarvan Milo en Carla beiden een sleutel hadden, maar niet gebruikten. Op aandringen van Carla was Milo wat meer gaan wandelen. Buitenlucht en ruimte deden haar goed, dus dat zou voor Milo ook wel gelden. Toch protesteerde hij elke keer dat Carla hem zijn huis uit bonjourde omdat de tijd die hij wandelde nu eenmaal niet kon worden besteed aan het vioolspel. Intussen baande Carla zich een weg door de rijen mappen in de opslagplaats in Dieppe. Milo wilde nog steeds niet dat de Cantor werd herbouwd, terwijl die optie voor Carla de minste van twee kwaden was. Ze was er zelfs van overtuigd dat als zij de Cantor liet herbouwen zonder dat Milo het wist, en hem de viool op een mooie dag kon geven, hij er gewoon gelukkig mee

was, of althans minder ongelukkig. En dus had ze al vergaande afspraken gemaakt met Amélie Deleu, vioolbouwer in Dieppe. Amélie schatte de tijd die ze nodig had om het instrument te herbouwen en voor Milo bespeelbaar te maken ruwweg op vijf jaar, maar gaf daar ook meteen bij aan dat elke kleine tegenvaller grote consequenties kon hebben, ook in de tijd. Voor Milo was het misschien goed om in die tijd zijn taken voor Chaconne weer op te pakken. De leden waren inmiddels aan het idee gewend dat Milo zich weer bij het gezelschap voegde, net nu het zonder hem behoorlijk goed begon te lopen. Maar niet iedereen was het erover eens geweest dat Milo's afwezigheid beloond moest worden met een terugkeer zonder voorwaarden. Toch gold na een keer het voordeel van de twijfel. Hij mocht weer meedoen, maar hij moest het niet nog eens in zijn hoofd halen om zomaar te verdwijnen. Dan zou de inschikkelijkheid voorgoed zijn verdwenen.



Het intypen van de volledige code gaf nauwelijks resultaat in de zoekmachine. Dubius beseftte dat hij met stukjes en beetjes achter de betekenis moest komen. De eerste twee letters konden staan voor Italië, maar de KB en de cijfers 38100 werden daar niet herkend als postcode of andersoortige plaatsbepaling. En had het laatste woord van Ricard er misschien ook iets mee te maken? *Wol* of *Wolf*. Om het nog moeilijker te maken was het waarschijnlijk ook nog maar een deel van een woord. Er moest vast nog wat achteraan komen of aan vast zitten. Het cijfer alleen gaf resultaten in de zoekmachine. Veel teveel resultaten. Buiten een fors aantal typenummers van apparaten waar hij nog nooit van had gehoord, zag Dubius ook postcodes. In Noord-Amerika en in Duitsland. Misschien was dat de beste optie om eens op door te zoeken. Hij klikte op links en zag dat 38100 een

postcode was van Braunschweig. In Duitsland dus. Maar dat klopte toch niet? Waarom dan die It? Dat was Italië? En waar sloeg die KB op. En Wolf? Dubius sloeg kwaad met zijn vuist op tafel. Hij was nooit goed in spelletjes geweest en hij vroeg zich serieus af waar hij op dit moment in godsnaam mee bezig was. Hij joeg achter de natte droom van een oude verzuurde vioolbouwer aan. Dood bovendien. Hij leek verdomme wel gek. Dubius liep naar boven en nam een doos met plattegronden uit de stellingkast die daar stond. Hij nam de stapel op schoot en begon er doorheen te bladeren tot hij de plattegrond van Duitsland had gevonden. Misschien had hij er ook nog een van Italië, maar dat wist hij niet zeker. Hij zocht nog even en vond een oude kaart van Italië met een te grove schaal, dus zonder de kleine dorpjes. Beneden vouwde hij de kaart van Duitsland open en legde hem naast de computer. ‘Braunschweig,’ murmelde hij in zichzelf. ‘Braunschweig waar ben je?’ Hij typte de plaats in de zoekmachine en vond Braunschweig zo’n tachtig kilometer ten oosten van Hannover. Daarna zocht hij de locatie op de plattegrond voor het overzicht.

Het internet vertelde hem dat er meerdere postcodes in Braunschweig waren. 38100 was het centrum. Misschien moest hij eens kijken welke straten er zich allemaal in het centrum, in die postcode bevonden. Na een half uur wist Dubius dat er een pleintje in Braunschweig was dat Kleine Burg heette, waar de KB in de code wellicht voor stond, en dat er een klein Italiaans restaurant was gevestigd. Dit zou de oplossing van het raadsel wel eens kunnen zijn. Maar die Wol dan? Die Wolf? Voor dit vraagstuk pakte Dubius de papieren plattegrond er weer bij. Hij zocht in de omgeving van Braunschweig en binnen een minuut had hij gevonden wat hij zocht: Wolfenbüttel. Een plaatsje op twaalf kilometer ten noorden van Braunschweig. Dubius lachte. Dit moest wel zijn wat Ricard had bedoeld. Hij had het gemakkelijk gehouden stond er in de brief die Ricard hem geschreven had, en het was waar. Alleen voor een spelletjeshater als Dubius was het toch een beproeving geweest.

Volgende week zou hij de winkel dicht doen en afreizen. Ondanks alles benieuwd wat hem te wachten stond. Maar eerst had Dubius een afspraak met de notaris.



Gedachteloos haalde hij een klein papiertje uit zijn jaszak.

‘Reggiani,’ las Dubius. Oh ja. Het briefje dat in het kistje van de stapel had gezeten. Luigi Reggiani. Geen idee. Nooit van gehoord ook. Luigi Reggiani. Kennelijk zou hij de man ontmoeten als hij de aanwijzingen uit de code zou volgen. Die Ricard werd gekker naarmate hij ouder werd, en nu hij dood was, was hij de weg helemaal kwijt. Misschien wist de notaris er meer over te vertellen.

Ongemakkelijk wiebelde Dubius wat op zijn stoel in de wachtruimte heen en weer. Alhoewel, ongemakkelijk was een woord dat niet de lading dekte. Dubius voelde een spanning met een paniekerig randje. Als alles goed ging, dan was de Nicolò Amati over een uur van hem, maar Ricard kennende kon alles nog mis gaan. In dat geval ging zijn leven zoals hij het leefde gewoon door. Dan speelde hij niet op dat prachtige instrument als hij er zin in had, dan was er niets om te verkopen om in een riante oude dag te voorzien. Maar als... Ja als... Langzaam werd Dubius gek van zijn eigen twijfel en onzekerheid. Stel dat hij de viool zou krijgen. Misschien kon hij dan zelfs besluiten om helemaal niet op zoek te gaan naar die Reggiani. Misschien kon hij dan, net als Milo Morgon had gedaan, met de viool verdwijnen en zijn eigen mooie rijke leventje gaan leiden. Buiten de invloedssfeer van Aurélien Ricard. Misschien... Dubius schudde zijn hoofd. Ricard had vast wel wat zekerheden ingebouwd, er zouden vast wel voorwaarden zijn. Hij had werkelijk geen idee wat hem te wachten stond. Eerst maar eens

horen wat de notaris te zeggen had. Verdomme, waar bleef die kerel? Het was twee uur! Althans, bijna.

De jongedame die hem was voorgegaan naar de ruimte waar hij nu zat, liep weer langs maar schonk hem geen aandacht. Op een lage tafel in het midden van de kamer lagen enkele tijdschriften op mooie stapeltjes naar aard en naam gerangschikt. Zo methodisch geordend dat Dubius er geen exemplaar van durfde te pakken, bang om daarmee de orde te verstoren. Bij een notaris orde verstoren, daar was vast wel een wetsartikel voor. Nee, hij liet de tijdschriften mooi liggen. Na een minuut of vijf wees de klok boven de deur twee uur aan, en op het moment dat de secondewijzer de 12 aantikte, kwam de hooggehakte dame de ruimte weer binnen om Dubius te verzoeken mee te lopen naar de notaris. Die ontving hem alsof hij de koning was, schoof een stoel naar achter en verzocht Dubius erop plaats te nemen. De la Ferté ging tegenover hem zitten, het majestueuze bureau tussen hen in. De formaliteiten geloofde Dubius wel. Hij hoorde wat de notaris zei, maar zijn gedachten gingen al uit naar de brief waar het om ging. De brief die waarschijnlijk in de enveloppe zat die tussen hen in lag. Na een eenzijdig betoog van tien minuten hoorde hij de notaris zeggen dat Milo Morgon zijn deel van de erfenis van Aurélien Ricard had opgeëist en dat de notaris daarom de enveloppe zou openen die nu voor hem op het bureau lag. De enveloppe die hoorde bij het eerste plan. Dubius vond het allemaal maar vreemd. Was er nóg een enveloppe dan? Misschien was dat precies waarover de notaris net had gesproken. Hij wilde De la Ferté het liefste zeggen dat hij moest opschieten met die onzin, maar hij begreep tegelijkertijd dat er geen enveloppen zouden worden geopend en geen violen zouden worden uitgedeeld als niet eerst het formele blabla-deel was afgerond.

Gustav de la Ferté nam, na gevraagd te hebben of hij, Guillaume Pascal, tot zover nog vragen had en hij, Guillaume Pascal, zijn hoofd had geschud, een briefopener, sneed de enveloppe open, nam de papieren eruit en zette zijn vierkante leesbril op.

Waarde Dubius,

Fijn dat we weer even contact hebben, al is het op deze bijzondere en eenzijdige manier. Het is voor mij echter een diepe teleurstelling dat de notaris deze brief moet voorlezen, en niet die andere. Een teleurstelling voor mij, en ook voor u. Maar dat weet u pas als u deze brief volledig hebt gelezen. De andere enveloppe blijft dicht en zal nadat u bent vertrokken, ongelezen worden vernietigd door de notaris.

Toen ik de heer Morgon een aantal jaren geleden de Cantor ter beschikking stelde, was hij zo door het instrument gegrepen dat elke andere viool er niet meer toe deed. Het timbre, de ziel, het gevoel van elk instrument werd door Morgon getoetst aan de Cantor. Voorwaar een ongelijke strijd, omdat de ziel van de Cantor bijna identiek is aan die van Morgon. De Cantor hoorde bij Morgon en andersom, daarom heeft hij nooit interesse getoond in een andere viool. Door de inspanningen van de heer De la Ferté is echter vast komen te staan dat de heer Morgon zijn deel van de erfenis heeft aanvaard, de erfenis waarin de Amati was begrepen. Het andere deel was documentatie over een eventuele herbouw van de Cantor. Als u deze brief leest, ben ik niet meer in de gelegenheid de vragen die u er ongetwijfeld over heeft te beantwoorden, maar de notaris is volledig op de hoogte. Hij zal die taak met verve op zich nemen.

Ook voor mij is het verwarrend en onverwacht dat Morgon de erfenis heeft geaccepteerd, want u weet net zo goed als ik, Dubius, dat Milo Morgon nooit iets van mij zou aannemen. Hij hoeft niets, heeft niets nodig, hoe duur en hoe waardevol ook, en zoekt iets achter alles wat van mij komt. Morgon streefde naar schoonheid en het enige wat hij daarvoor nodig had, had ik hem al gegeven. Hij had de Cantor, meer hoefde hij niet. Volgens mij heb ik u ooit ook eens zoiets horen murmelen over de Amati. U kent het gevoel dus.

Zeker een instrument dat hij niet nodig had, zou hij afwijzen. En ook de documentatie die hem in de gelegenheid stelt om de Cantor te bouwen heeft hij niet nodig. Geld wordt niet eens overwogen door Morgon. Schoonheid heeft geen geld nodig, muziek moet worden gemaakt met de instrumenten die daarvoor het geschiktste zijn, en geld heeft daar niets mee te maken in zijn naïeve gedachtegang. U kent zijn stellingname vast en zeker. Dus kon het in mijn beleving niet anders dan dat Milo Morgon zijn deel van de erfenis zou weigeren. Tenzij. Ja Dubius, tenzij hij de Cantor niet meer heeft, want dan gaat hij op zoek naar een alternatief. Laten we zeggen: de Amati. Of hij gaat op zoek naar mogelijkheden om de Cantor terug te krijgen. En dat kan met de documentatie. De erfenis voor Milo Morgon was niet meer dan een list om erachter te komen of hij nog steeds de beschikking heeft over de Cantor, want vertellen zou hij het me nooit. En zijn gedrag heeft verraden dat dat niet zo is. Als hij de erfenis had geweigerd, dan was de andere brief met een veel rooskleuriger scenario door de notaris geopend en was de Amati van u geweest. Vanuit het perspectief van een wereld met Milo Morgon zonder Cantor, als dat al een perspectief mag heten, krijgt u uw opdracht, Dubius. Een opdracht waar u zonder meer beter van zult worden. Als u uw werk goed doet, zal u binnenkort alsnog een Amati toebehoren. Naast de erfenis die u sowieso is toegewezen. Maar dat is voor later. U gaat eerst nog iets voor me doen.

Naast een eventuele herbouw bestaat er namelijk nóg een manier om Morgon terug te geven wat hij niet meer heeft, en daar gaat u voor zorgen. U laat Milo Morgon volledig opgaan in het leven van zijn grote voorbeeld. U laat hem in zijn voetsporen treden. En u leidt hem langs de juiste wegen. En aan het einde van de weg ligt de Cantor. Het klinkt vreemd na het lezen van de vorige paragrafen, maar u moet me vertrouwen. Als u heeft gedaan wat ik u heb gevraagd te doen, dan heeft u het kistje met de ziel van de Cantor en een code. Als het goed is, kent u inmiddels ook de bedoeling en de betekenis van de code. Volg de code, dan zie ik u binnenkort weer. Vergeet de enveloppe niet die de heer De la Ferté u dadelijk zal overhandigen. En doe Luigi Reggiani en vooral Donna Maria de groeten van mij. Blijf vriendelijk tegen ze en als u de behoefte voelt om die ellendige hond een schop te geven, doe het dan stiekem en buiten het zicht van die twee. En geef hem er ook een van mij.

Aurélien Ricard
Vioolbouwer te Parijs

‘Als ik wat raars zeg, moet u me verbeteren,’ begon Dubius nadat De la Ferté de brief had voorgelezen, ‘maar begrijp ik nu goed dat die oude slang mij de Amati door de neus boort omdat hij haar heeft gebruikt om erachter te komen of Morgon de Cantor heeft vernietigd?’

‘Dat van die slang is voor uw rekening, de rest is correct.’

‘Godverdomme!’

‘Mijnh..’

‘Ja, ik weet het. Geen blasfemie in het Huis van Rechtmatigheid, maar kunt u me dan vertellen wat er in de andere enveloppe zit?’

‘Dat kan ik niet. Die enveloppe wordt ongeopend vernietigd,’ zei de notaris. ‘Overigens kan ik u wel bevestigen dat de heer Morgon zowel de Nicolò Amati als de documentatie van de Cantor heeft geaccepteerd. Dat kon ook niet anders, het hoorde bij elkaar.’

Dubius knikte terwijl hij tot zich door liet dringen dat de Amati niet van hem was. ‘Mag ik een glas water?’ vroeg hij. De la Ferté drukte op een bel en even later kwam de jongedame binnen om voor een glas water weer weggestuurd te worden.

‘Als het goed is, dan weet u wat u nu te doen staat.’

‘Ik heb een adres in Duitsland, maar ik ben er nog niet helemaal zeker van of het het juiste adres is,’ antwoordde Milo.

De notaris knikte. ‘U begrijpt dat ik u daar niet bij kan helpen.’

‘Ja.’

‘Maar ik heb wel dit voor u.’ De la Ferté overhandigde Dubius een enveloppe en noemde het bedrag dat erin zat. ‘Opent u de enveloppe en telt u het bedrag na.’

Dubius deed wat de notaris zei. Het bedrag klopte, maar het vertrouwen in zijn meester was geschaad. Misschien was dat zelfs al zo toen hij nog leefde, bedacht Dubius. Snel gaf hij de notaris een hand en vroeg naar zijn jas. Hij wilde zo snel mogelijk weg. Hij moest op zoek naar Luigi Reggiani en zijn klotehond.